

**Politička zastupljenost žena
iz manjinskih naroda
na nacionalnom i lokalnom nivou**

DALEKO OD MOĆI

CRNA GORA

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava

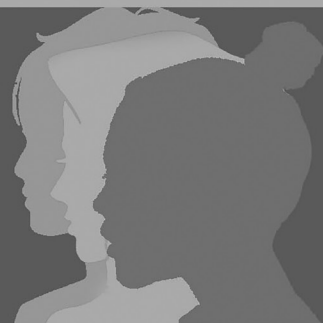

Centar za
istraživačko
novinarstvo
Crne Gore

Politička zastupljenost žena iz manjinskih naroda
na nacionalnom i lokalnom nivou

DALEKO OD MOĆI

**Politička zastupljenost žena
iz manjinskih naroda
na nacionalnom i lokalnom nivou**

Politička zastupljenost žena iz manjinskih naroda na nacionalnom i lokalnom nivou

Daleko od moći

Izdavač: Centar za istraživačko novinarstvo Crne Gore (CIN-CG)

Za izdavača: Milka Tadić Mijović

Urednik izdanja: Slavoljub Šćekić

Novinar/ka: Predrag Nikolić, Andrea Jelić, Maja Boričić

Lektorka: Željana Kandić

Prepress: Dragan Lučić

Štampa: Studio Mouse

Tiraž: 300

Podgorica, oktobar 2020.

Objavlivanje ove publikacije omogućila je Vlada Crne Gore, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava. Sadržaj je isključiva odgovornost nevladine organizacije Centar za istraživačko novinarstvo Crne Gore (CIN-CG) i ni na koji način ne može se smatrati zvaničnim stavom Ministarstva.

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње
ISBN 978-9940-9868-8-9
COBISS.CG-ID 15459844

UVODNE NAPOMENE	6		
TEKSTOVI			
NEDOVOLJNO ŽENA IZ MANJINSKIH NARODA U POLITICI I ODLUČIVANJU: TVRDA ODBRANA „MUŠKOG POSLA“	8		
ŽENE IZ MANJINSKIH NARODA RIJETKOST U SKUPŠTINI CRNE GORE: DALEKO OD POSLANIČKE KLUPE	14		
ZASTUPLJENOST ŽENA IZ NACIONALNIH MANJINA U VLADI ZNAČAJNO ISPOD EVROPSKOG PROSJEKA: FOTELJA JE MUŠKOG RODA	18	PRIMORSKE OPŠTINE POZITIVAN PRIMJER RODNE RAVNOPRAVNOSTI: ŽENE SU TAMO GDJE SE KONKRETNO RADI	26
TRI OPŠTINE NA SJEVERU CRNE GORE ŽENA JOŠ NEDOVOLJNO U POLITIČKOM ŽIVOTU: ŽENSKA RUKA VODI SAMO GUSINJE	22	U ULCINJU I BARU ŽENE TEŠKO STIŽU DO KLJUČNIH FUNKCIJA: POTPREDSJEDNICA JE NAJVIŠA KOTA	30
		NA IZBORNIM LISTAMA VIŠE ŽENA, ALI SU SAMO BOŠNJACI I HRVATI ISPUNILI OBEĆANO: DALEKO OD KVOTE 40	34
		U LOKALNIM UPRAVAMA I POLITICI NA SJEVERU DRŽAVE, SLABA ZASTUPLJENOST ŽENA: OBRAZOVANE, SPREMNE I – KOD KUĆE	40
		STRANKE PONOVO IZIGRALE OBEĆANJA O VEĆEM UČEŠĆU ŽENA U PARLAMENTU: MANDATI VAŽNIJI OD RIJEČI	44

UVODNE NAPOMENE

„S izborima u Crnoj Gori i Sjedinjenim Državama ove godine, podsjećamo da su žene nedovoljno zastupljene u Vladi. Razočarani što će novi parlament imati manje poslanica i što žene nisu uključene u pregovore o formiranju vlade. Možemo i bolje!”

Nedavni tvit ambasadorke Sjedinjenih Država u Podgorici Džudi Rajzing Rajnke mogao bi se uzeti i za siže publikacije koja je pred čitaocima, kao plod dvanaestomjesečnog rada *Centra za istraživačko novinarstvo Crne Gore* (CIN-CG).

I njen moto „Možemo i bolje” savršeno pristaje potvrdi činjenice da je, nakon devet objavljenih tekstova u okviru jednogodišnjeg projekta *Politička zastupljenost žena iz manjinskih naroda na nacionalnom i lokalnom nivou*, crnogorska zbilja iznjedrila bar jednu junakinju.

To je **Kenana Strujić Harbić**. Ona se u prvom tekstu pojavljuje kao sagovornica CIN-CG-a u svojstvu predsjednice Foruma žena Bošnjačke stranke, ocjenjujući da je crnogorsko društvo uvijek ženu stavljalo u drugi plan, da žene treba da se zalažu „za veće učešće i da ne budu samo broj na listama partija, već da im se ukaže povjerenje da upravljaju procesima”.

U posljednjem tekstu ovog serijala, Kenana Strujić Harbić je sagovornica kao izabrana poslanica Bošnjačke stranke i jedina pripadnica manjinskih naroda u parlamentu. Manjina u nacionalnoj manjini i manjina u ženskom dijelu parlamenta, koji u novom sazivu, uprkos brojnim političkim obećanjima, od ukupno 81 mjesta ima svega 18 poslanica - tri manje nego u prethodnom sazivu.

Zato je poslanica Bošnjačke stranke i izuzetak koji potvrđuje pravilo, ali i putokaz. Naznaka da crnogorsko društvo stvarno može bolje uprkos atavizmu, stereotipima,

DALEKO OD MOĆI

naslijeđenoj praksi i tradiciji koja se sporo mijenja pogotovo na Balkanu, gdje se najkonkretniji i najzahtjevniji poslovi prepuštaju ženama, ali su posljednja riječ i odlučivanje još **čvrsto** u rukama muškaraca.

Obećanje da će se kvote zastupljenosti žena na izbornim listama sa 30 povećati na 40 odsto, održala je samo Bošnjačka stranka. Prvi sastanak, isključivo muškaraca, delegacija pobjedničkih koalicija o sastavu buduće vlade pokazao je da će za potpunu emancipaciju žena u politici biti potrebno još vremena.

Prema istraživanju CIN-CG-a, upravo u mjestima gdje dominantno žive manjinski narodi žene se teže probijaju do rukovodećih političkih pozicija. Pojedine sagovornice CIN-CG-a ukazale su da tu ima i sopstvene krivice i pristajanja na političku apstinenciju, odnosno povlađivanju zastarelih shvatanja o ženi koja treba da brine o kući i djeci. I velike stranke koje insistiraju na svom građanskom konceptu ostaju bastioni muških odlučivanja i bez senzibiliteta za snažnije uključivanje pripadnica manjinskih naroda.

Većina sagovornica CIN-CG-a, pogotovo one koje to mogu da pokažu svojim primjerom, svjesne su da žene, prije svega, moraju i same da se bore za mjesto koje im pripada. Jednake šanse u obrazovanju dovele su do toga da se u značajnom broju opština već nalaze na pozicijama visokorukovodnog kadra, na čelu službi, direktorata, agencija. Tamo, gdje mogu na osnovu javnih kriterijuma, koji ne prepoznaju polnu, nacionalnu ili bilo koju drugu raznolikost, osim stručnih sposobnosti, da dođu do izražaja.

To je već na korak do visokih funkcija u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti. Ali, čini se i razdaljina za koju treba vrijeme.

Sa istraživanjem CIN-CG-a o ovoj temi i tekstovima objavljenim u proteklih godinu dana na portalima CIN-

CG-a i *Vijesti* upoznalo se više od 40 hiljada čitalaca, a još 60 hiljada imalo je priliku da se sa ovim sadržajem susretne u štampanim izdanjima dnevnog lista *Vijesti* i nedjeljnika *Monitor*.

Projekat *Politička zastupljenost žena iz manjinskih naroda na nacionalnom i lokalnom nivou*, podržala je Vlada Crne Gore, preko *Ministarstva za ljudska i manjiska prava*. Cilj projekta bio je jačanje rodne ravnopravnost i političke zastupljenosti predstavnica manjinskih naroda, kroz podizanje svijesti o njihovom položaju, kao i veća vidljivost žena koje participiraju u političkom životu na lokalnom i nacionalnom nivou.

Tema je, očigledno, pobudila interesovanje javnosti i stvorila dodatne pretpostavke da i dalje živi i jača u javnom diskursu, kako bi se stvarala kritična masa koja razumije da je za razvoj funkcionalne demokratije neophodna veća zastupljenost žena na mjestima gdje se donose značajne odluke. Ne samo da možemo, već – moramo bolje.

**NEDOVOLJNO ŽENA
IZ MANJINSKIH NARODA
U POLITICI
I ODLUČIVANJU:
TVRDA ODBRANA
„MUŠKOG POSLA“**

*DODATNI PROBLEM JE UKORIENJENOST TRADICIJE,
POD ČIJIM PRITISKOM MLADE OBRAZOVANE ŽENE
ODUSTAJU OD POLITIČKIH AMBICIJA, ŠTO JE GUBITAK
ZA ČITAVO DRUŠTVO, TVRDE SAGOVORNICE CENTRA ZA
ISTRAŽIVAČKO NOVINARSTVO CRNE GORE*

Odbornica Bošnjačke stranke u Plavu Jasmina Cikotić ima utisak da su i pred njom teške bitke za ravnopravnost polova, za koje se smatralo da su okončane još prije sedam i po decenija.

U doba socijalizma, podsjeća ona u razgovoru za Centar za istraživačko novinarstvo Crne Gore (CIN-CG), žene su bile ravnopravne u svim područjima državnog, privrednog i društveno-političkog života. Više su učestvovala u upravljanju preduzećima i državom, za jednak rad imali zaradu kao i muškarci, uživali posebnu zaštitu u radnom odnosu – pošteđu od teškog rada za trudnice i porodilje, pravo na slobodno rađanje, abortus.

„Država je štitila interese majke i djeteta i stvarala balans između privatnog i profesionalnog života

otvaranjem jaslica i vrtića u preduzećima. Ako su žene ostvarile svoja prava 1945. godine dobijanjem glasa, prava da biraju i budu birane i svega ostalog, zvuči apsurdno da danas opet bijemo bitke naših pretkinja”, kaže Cikotić.

Od proklamovanog cilja, da u parlamentu i na svim mjestima gdje se odlučuje 50 odsto žena budu žene i da rodnost nije prednost ili barijera prilikom zapošljavanja na obične i rukovodeće pozicije, Crna Gora je prilično daleko. Smjer je naizgled dobar, ali tempo nije.

Tokom posljednja dva izborna ciklusa najveći porast učešća žena zabilježen je u lokalnim parlamentima u kojima broj odbornica iznosi 28,85 odsto. Najviše je odbornica zastupljeno u Skupštini opštine Nikšić 40 odsto, a najmanji u Gusinju, tek svaka peta.

Crna Gora je nakon proteklih parlamentarnih izbora 2016. godine postigla najveći procenat učešća žena u parlamentu u novijoj istoriji od 23,5 odsto. Taj procenat je neznatno iznad svjetskog prosjeka od 23 procenta, ali još ispod prosjeka u parlamentima evropskih zemalja koji znosi 25,9 odsto. Pomak je evidentan, s obzirom da je u periodu od 1998. do 2001. godine u parlamentu bilo svega pet odsto žena. U međuvremenu, uoči izborne godine, broj poslanica se povećao na trenutnih 27,9 odsto.

Da je zastupljenost pripadnica manjinskih naroda u članstvu i na rukovodećim mjestima, u organima odlučivanja, odborima i tijelima partija na opštinskom i državnom nivou posebno šakljiva tema, stranke su pokazale uglavnom ignorišući pitanja CIN-CG o tome.

Nakon više sedmica odgovorila je opisno Liberalna partija, navodeći da takvu statistiku ne vode, ali da znaju da su žene iz manjinskih naroda aktivne u većini lokalnih odbora. „U okviru partijskih organa, žene iz redova manjina prisutne su u Glavnom odboru, dok je u prethodnom sazivu žena iz redova manjina bila potpredsjednica partije. U različitim intervalima LP na najvišim funkcijama ima, ili je imala žene iz manjinskih naroda koje imaju jednaku šansu kao i svi drugi članovi“, kazali su iz ove stranke.

Usmeni odgovor demokrata takođe je sadržao opasku da ne prebrojavaju svoje članstvo po nacionalnoj pripadnosti, ali su dodali da kontinuirano rade na učešću što većeg broja žena u svim organima partije.

Ustav pripadnicima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica jemči pravo na autentičnu zastupljenost u Skupštini Crne Gore i skupštinama jedinica lokalne samouprave u kojima čine značajan dio stanovništva, shodno principu afirmativne akcije, kao i na srazmjernu zastupljenost u javnim službama, organima državne vlasti i lokalne samouprave.

„Položaj Bošnjakinja i muslimanki u politici ne razlikuje se od drugih žena na ovim prostorima. Stranka obezbjeđuje ženama učešće na svim nivoima odlučivanja, kao i kvote u izbornom sistemu. Ali, nije dovoljno samo imati zakone i pravila, već je neophodno da se sve to primjenjuje. Primjena kvota

je omogućila veći broj žena, uglavnom na lokalnom nivou. Povećan je broj odbornica, ali ne i žena na mjestima odlučivanja. Zaboravlja se činjenica da partije ili politički predstavnici predlažu žene koje će se naći na mjestima odlučivanja. Uglavnom su to žene rodno neosviještene ili dio porodice političara i samim tim se njima lakše manipulirše“, tvrdi Cikotić.

Iz srpskog, bošnjačkog, albanskog, muslimanskog i romskog savjeta takođe su izostali odgovori na pitanja o uključenosti žena. Hrvatsko nacionalno vijeće, jedino, uputilo je na Hrvatsku građansku inicijativu (HGI). U Opštini Kotor, kako su saopštili iz HGI, sudjeluje u zakonodavnoj vlasti s jednim odborničkim mandatom i to je Ljiljana Velić. U lokalnim organima upravljanja ova stranka ima četiri predstavnika, od čega su tri žene: Aleksandra Marinović – članica Savjeta OJU “Muzeji Kotor”, Zrinka Velić – članica Savjeta JU “Kulturni centar Nikola Đurković” i Suzana Nikčević – članica Savjeta Turističke organizacije Kotor.

Hrvatska građanska inicijativa je do jula bila jedina stranka koja je na svom čelu imala predsjednicu, aktuelnu ministarku bez portfelja Mariju Vučinović. Predsjedništvo ove stranke ima osam članova, od čega su polovina žene. Na sajtu HGI navodi se i sastav Središnjeg odbora stranke, na čijem čelu je Ljerka Dragičević.

Da položajem žena u politici i njihovim učešćem na mjestima odlučivanja generalno ne možemo biti zadovoljni, potvrdila je i generalna direktorica Direktorata za tržište rada i zapošljavanje u Ministarstvu

rada Edina Dešić.

„Svakako da ne možemo reći da je trend ohrabrujući, kako na nivou cijeloga društva, tako i moje nacionalne zajednice. Smatram da nema bitnih razlika ni u drugim nacionalnim zajednicama u Crnoj Gori. Pogled na to pitanje dio je naše zajedničke, kolektivne tradicije koja je ženi odredila neka druga mjesta, a ne politička i ne ona na kojima se donose najbitnije odluke po zajednicu“, kazala je Dešić za CIN-CG.

Nju posebno zabrinjava to što nema promjene svijesti, već se do napretka dolazi prije svega nametanjem zakonskih obaveza o zastupljenosti žena.

Izborni zakoni koji su regulisali veću zastupljenost žena usvojeni su u dva navrata. Kvota od 30 odsto, usvojena 2011. godine, imala je formalni nedostatak. Nije bilo sankcija, niti je bilo propisano da poslanici koja napusti parlament mijenja druga žena. Izmjenama iz 2014. godine to je ispravljeno, što je rezultiralo povećanjem učešća poslanica u parlamentu za pet procenata u odnosu na 2012. kada je bilo svega 18,5 odsto.

Dešić smatra da je potrebno još mnogo raditi na promjeni svijesti i vidljivijoj podršci cjelokupnog društva ženama u cilju njihove političke, ali i profesionalne aktivacije: „Ko pita nekog političara da li je on dovoljno sposoban da bi bio na mjestu odlučivanja. Za ženu je ovo neizostavno pitanje ukoliko se nađe u toj poziciji“.

Kao članica Bošnjačke stranke (BS) Dešić ističe da „Forum žena BS ima potpunu podršku predsjednika Rafeta Husovića da ravnopravno sa muškarcima participira u politici i mi smo u više navrata imali potvrde da se radi o suštinskoj, a ne deklarativnoj podršci“.

Prema internet prezentaciji BS, u njenim organima rukovođenja, ipak, nema žena. Od 15 članova Foruma mladih četiri su žene. Opštinski odbor BS Rožaje od 145 članova ima 22 žene. U Opštinskom odboru u Bijelom Polju od 55 članova ima ih osam, a u podgoričkom odboru od 65 članova svega 16. Nema žene na mjestu predsjednika opštinskih odbora. Samo je jedna potpredsjednica – u Beranama.

Kenana Strujić, predsjednica Foruma žena BS,

Ljuljete Sefe, članica Demokratske unije Alabanaca: Sporo i daleko od cilja

„Posljednjih decenija lideri država i međunarodnih organizacija su preduzeli niz akcija i usvojili strategije za promociju zastupljenosti žena u svim oblastima donošenja odluka. Savjet Evrope 1988. godine prvi put u „Deklaraciji o ravnopravnosti i ženama“ predviđa da je „rodna ravnopravnost sastavni dio ljudskih prava i da bez postizanja toga ne može biti ni socijalne pravde a ni demokratije.“ I Pekinška deklaracija iz 1995. godine, koja je jedna od najmoćnijih međunarodnih izjava, kaže da su „osnaživanje žena i njihovo puno učešće u svim sferama društva, uključujući donošenje odluka, osnovni uslov za postizanje jednakosti, za razvoj i mir“. Evropski institut za rodnu ravnopravnost, specijalnim preporukama 2006. godine pozvao je države članice da izmijene izborni sistem i primijene sistem kvota i druge mehanizme kako bi se postigla rodna ravnopravnost u politici i odlučivanju.

Izborni sistem je jedan od važnih faktora koji utiče na broj žena zastupnica u lokalnom i u državnom parlamentu. U pluralizmu postoji nekoliko izbornih sistema, ali iz tri glavna sistema: većinski, proporcionalni i mješoviti, dokazao je da je primena kvota na proporcionalni izborni sistem najbolji način za postizanje zastupljenosti žena u parlamentu.

Uprkos činjenicama da Crna Gora teži ka učlanjivanju EU i da je potpisala brojne međunarode konvencije kojim se obavezala da sprovodi aktivne mjere da osigura potpunu rodnu ravnopravnost u svim sferama, te da žene čine 50 odsto stanovništva, one su i danas najnezastupljenija grupacija u politici Crne Gore. Zato se postavljanje rodne kvote od 30 odsto smatralo neophodnim za osnaživanje žena u politici i mjestima odlučivanja. Trebalo je 14 godina i osam izmjena da se to konačno usvoji. Tako se jasno vidi da je Crna Gora sporo napredovala u participaciji žena u politici i na mjestima odlučivanja.

Nijedna građanska ni nacionalna partija, nažalost, u svojim izbornim listama nije prekoračila kvotu od 30 odsto zastupljenosti žena.“

kaže za CIN-CG, da je crnogorsko društvo uvijek ženu stavlja u drugi plan: „Rijetki su bili primjeri da žena bude na odgovornoj poziciji. Govoreći sa pozicije Bošnjakinje na čelu Foruma žena, mogu reći da se situacija značajno popravila. Žene iz našeg korpusa nalaze se na pozicijama odlučivanja na lokalnom i državnom nivou. Ako me pitate da li sam zadovoljna, reći ću vam da nisam potpuno. Treba više da se zalažemo, za veće učešće i da ne budu samo broj na listama partija, već da im se ukaže povjerenje da upravljaju procesima. Imamo mnoštvo primjera iz Evrope i svijeta, gdje žene vode glavne političke procese. Smatram da i mi u Crnoj Gori imamo kapaciteta i kvaliteta da odgovorno obavljamo najveće funkcije“.

Ljuljete Sefe, članica Demokratske unije Albanaca, smatra da su žene iz nacionalnih manjina dodatno ugrožene. Upozorava da se prvo mora uzeti u obzir ukupan položaj Albanaca, njihovo političko učešće na državnom nivou i zaposlenost u državnim institucijama, koje smatra nezadovoljavajućim.

„Direktno ili indirektno, albanska žena u Crnoj Gori je dva puta više marginalizovana. Ne postoji

Hadixhe Gjoni

politička strategija, ni od međunarodnih institucija koje se bave pitanjem rodne ravnopravnosti, a ni od same države, za osnaživanje žena koje pripadaju određenoj nacionalnoj manjini“, kaže Sefe.

Cikotić smatra da položaj žena dobrim dijelom zavisi i od njih: „Stranka otvara mogućnosti i pruža šansu, ali dobar dio žena se ustručava da

Kenana Strujić

se konkretno bavi politikom. Prisutno je uvjerenje da politika nije za žene već je to muški posao“.

Ona tvrdi da rodno ukorijenjene uloge sputavaju žene da se aktivnije uključe u politiku a tome doprinosi i veće prisustvo muškaraca u procesu donošenja odluka i odsustvo solidarnosti među ženama: „Vrlo lako jedna drugu osuđuju, dok se muškarcima štošta prašta. Dobrim dijelom žene projektuju svoj položaj u politici uticajem tradicije i radije pristaju da budu na operativnim

pozicijama, nego na mjestima odlučivanja gubeći iz vida mogućnosti koje aktivno političko djelovanje otvara. Vrlo brzo odustaju od politike i ambicija. To je, u slučaju mladih i obrazovanih žena, gubitak i za društvo i politiku“.

„Od početka višestranačja nijesmo imali ženu predsjednicu albanske nacionalne partije, poslanicu u Skupštini Crne Gore, predsjednicu opštine ili skupštine opštine, a da ne govorimo o ministarskoj ili ambasadorskoj poziciji, direktorici javnog preduzeća ili ustanove čiji je osnivač država“, ističe Hadixhe Gjoni, potpredsjednica Opštine Ulcinj.

U Skupštini opštine Ulcinj, zahvaljujući uvođenju kvota, broj odbornica se povećao, pa od 33 odborničkih mjesta zauzimaju osam, od kojih je sedam albanske nacionalnosti. Nema, međutim, žena na mjestima direktora lokalnih preduzeća čiji je osnivač Opština, ističe Gjoni. Od ustanova čiji je osnivač država – izuzetak je direktorsko mjesto u ulcinjskom dječijem vrtiću „Solidarnost“. Pored potpredsjednice Opštine, u lokalnoj upravi je sekretarka Sekretarijata za upravu i društvene djelatnosti. Žena ima tek na još nekoliko šefovskih pozicija.

„U školama, ambulanti, tužilaštvu, sudstvu, centru za socijalni rad, fondu zdravstva, rukovodioci su muškarci. Većina nacionalnih albanskih partija ima forume žena. Određeni broj žena je i u partijskim organima, međutim po meni još nedovoljan i slobodno mogu reći da po tome zaostaju u odnosu na druge partije u Crnoj Gori. Ovi pokazatelji nažalost slikovito

govore da određene stereotipe i predrasude teško eliminišemo“, ističe Gjoni.

„Uključivanja žena u sferu politike i na mjestima odlučivanja u Crnoj Gori traje dugo i još nijesmo dostigli standarde koje nazivamo proevropskim. Za razliku od nas, oni su već odavno postignuti u većini zemalja regiona. Kada je riječ o ženama iz albanske populacije u Crnoj Gori, situacija je neuporedivo teža“, zaključuje ona.

Već dvije godine u organizaciji Ženske političke (ŽPM) mreže vodi se kampanja za uvođenje kvote od 40 odsto zastupljenosti žena u parlamentu. Predlog je uvršten u nacrt izbornog zakonodavstva, a u decembru je izglasan Zakon o političkim partijama po kome žene u partijama dobijaju sredstva za svoj politički rad shodno predlozima ŽPM.

I pored napretka, Crna Gora će teško tokom ove godine ispuniti očekivanje Ujedinjenih nacija da u političkom životu i u parlamentu bude 40 odsto žena, što je predviđeno i Nacionalom strategijom održivog razvoja.

Andrea JELIĆ
Maja BORIČIĆ

**ŽENE IZ
MANJINSKIH NARODA
RIJETKOST U SKUPŠTINI
CRNE GORE:
DALEKO OD
POSLANIČKE KLUPE**

*U AKTUELNOM SAZIVU PARLAMENTA OD 81 POSLANIKA,
24 ILI 29,63 Odsto su žene. U skupštinskoj službi,
koja nema evidenciju o nacionalnoj pripadnosti,
više od dvije trećine zaposlenih su žene, ali su za
njih rezervisana mjesta savjetnica, pomoćnica...*

O d dvije stolice koje u parlamentu pripadaju Bošnjačkoj stranci, u jednu bi uskoro, u preostalom dijelu ovog mandata, trebalo da sjedne žena.

Izuzetak, koji u razgovoru za Centar za istraživačko novinarstvo Crne Gore (CIN-CG) najavljuje donedavni funkcioner Bošnjaka **Nedžad Drešević** neće značajno promijeniti utisak o nedovoljnoj, tačnije nikakvoj zastupljenosti žena iz redova manjinskih naroda u najvišem zakonodavnom tijelu. Trenutno, zajednički Klub poslanika Bošnjačke stranke, Koalicije Albanci odlučno i Hrvatske građanske inicijative ima četiri poslanika.

„Bošnjačka stranka vodi računa da u svim svojim organima žene budu zastupljene. Ovaj princip nam je važan ne samo formalno, već suštinski, jer smatramo da žene iz našeg korpusa svojim kvalitetima doprinose značajno svim uspjesima koje postižemo. Na posljednjim izborima 2016. godine osvojili smo dva poslanička mandata, a naša članica **Kenana Strujić** je

bila četvrta na listi”, objašnjava Drešević.

Veličina poslaničkog kluba određuje učešće žena u radu parlamenta Crne Gore. Zakon trenutno predviđa da među četiri imena na izbornoj listi mora biti jedna žena. Niko ne brani da ih bude i više, ali se to uglavnom ne dešava.

Na pitanje o nedovoljnoj zastupljenosti žena iz manjinskih naroda u parlamentu, iz Hrvatske građanske inicijative (HGI) i koalicije Albanci odlučno, nije stigao odgovor.

Mali broj predstavnica stranaka nacionalnih manjina u Skupštini Crne Gore snižava već nedovoljan procenat žena. Poslanica DPS-a **Nada Drobnjak** i članica Ženske političke mreže, u razgovoru za CIN-CG, smatra da je to jedan od argumenata zbog čega bi trebalo promijeniti Zakon o izboru odbornika i poslanika i ojačati ženske grupe u političkim partijama, kako bi one uspjele da se izbore za bolju poziciju.

U radu Skupštine Crne Gore trenutno učestvuju 24 poslanice, što iznosi 29,63 odsto. Među njima

Što južnije, to tužnije

Izvještaj Svjetskog ekonomskog foruma (SEF) iz 2018. godine, koji je obuhvatio 149 država, pokazao je da se Crna Gora nalazi na 83. mjestu na skali za učešće žena u politici. Ispred nje su sve zemlje regiona: Slovenija na 22. mjestu, Bosna i Hercegovina na 33. mjestu, Albanija na 34, Srbija na 37, Sjeverna Makedonija na 45. i Hrvatska na 62. mjestu.

Žene su najpravno najviše u nordijskim zemljama. Island je već deset godina uzastopno svjetski šampion u rodnoj ravnopravnosti i ta zemlja je, prema izvještaju, uklonila 86 odsto razlika između žena i muškaraca. U grupi zemalja sa najvećom stopom ravnopravnosti polova su i Norveška, Švedska i Finska, a poslije nordijskog bloka slijede Nikaragva i Ruanda koje imaju bolje performanse od mnogih razvijenih zemalja.

U izvještaju se navodi da su žene i dalje nedovoljno zastupljene u radnoj snazi i politici. Samo 17 zemalja na čelu države ima ženu, a 18 odsto ministara i 24 odsto poslanika u svijetu su žene. Ukoliko jaz između žena i muškaraca nastavi da se smanjuje ovim tempom, biće potrebno 108 godina za rodnu ravnopravnost na svim nivoima, a 202 godine da bi se dostigao ekonomski rodni paritet, procjenili su stručnjaci SEF-a.

U izvještaju Svjetske banke za 2019. godinu, pod nazivom *Žene, posao i zakon*, praćena je rodna diskriminacija u 187 država. Samo šest je dobilo najvišu ocjenu. Zemlje na Bliskom istoku i Sjevernoj Africi najviše zaostaju za drugima kada je riječ o rodnoj ravnopravnosti. Najveći nivo polne diskriminacije bilježi Jemen. Filipini su jedan od najvećih prestupnika među zemljama jugoistočne Azije.

nema pripadnica manjinskih naroda ni u jednom poslaničkom klubu.

Najviše žena je u poslaničkom klubu DPS-a, 13 od ukupno 35 poslanika. U Demokratskom frontu od 17 poslančkih mjesta, pet zauzimaju žene, Demokrate

imaju dvije poslanice od ukupno osam mjesta, SDP ima predsjednicu stranke **Draginju Vuksanović** u poslaničkim klupama sa još tri poslanika ove partije. Klub SD-a i LP čine tri poslanika. Posebni klub poslanika, nastao od onih koji su se proglasili nezavisnim u odnosu na stranke i koalicije na čijim listama su bili, ima pet članova od kojih su dvije žene. Klub poslanika SNP-DEMOS ima četiri člana i jedini je kome je šef žena – **Danijela Pavićević**.

Napori da se poboljša zastupljenost žena u politici i na mjestima odlučivanja daju rezultate, ali očigledno nedovoljnom brzinom, jer je Crna Gora u tome i dalje na začelju u regionu.

Istraživanje o globalnom jazu između polova koje je 2018. godine sproveo Svjetski ekonomski forum, prema položaju žena u politici na svjetskoj listi od 149. Zemalja svrstao je Crnu Goru na 83. mjesto.

Skupština Crne Gore izglasala je 8. septembra 2011. godine kvote za manje zastupljeni pol. Tada je od 81 poslanika bilo samo devet žena, ili svega 11 odsto. Kvote su znatno doprinijele da se to promijeni. Tokom dva izborna ciklusa učešće žena se povećalo, ali ne do zadovoljavajućeg nivoa.

Nada Drobnjak kaže da su se kvote pokazale kao neophodan mehanizam za povećanje učešća žena u politici: „One pomažu da se jedna vjekovna i civilizacijska nepravda prema ženama, njihova nemogućnost da podjednako žive u političkom životu, ispravi. Kvote imaju temporalno dejstvo i u trenutku kada se izbalansira učešće muškaraca i žena, izgubiće se i potreba za njihovim postojanjem, ali se pokazalo da je njihovo uvođenje bilo neophodno. Crna Gora do ovog mandata nije uspjela da prekorači kvotu od 20 odsto žena u parlamentu, dok sada njihovo učešće iznosi 29,63 odsto. Možemo samo da evidentiramo napredak, ali još moramo da se borimo za ravnopravnost.“

Dobra volja za unapređenje pozicioniranja žena na izbornim listama, ističe ona, iskazana je predloženim izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika, kojima je predviđeno da se zakonska kvota, koja je u ovom trenutku 30, poveća na 40 odsto.

„To je poruka da crnogorsko društvo treba da razumije da ženski glas mora više da se čuje i uvažava

Nada Drobnjak

i da žene promišljaju o politici podjednako kao muškarci”, kaže Nada Drobnjak.

U izvještaju Evropske komisije (EK) o napretku Crne Gore za 2019. godinu navodi se da žene nisu dovoljno zastupljene na visokim položajima u Skupštini, gdje od 14 stalnih skupštinskih odbora one vode samo tri (Zakonodavni odbor, za rodnu ravnopravnost i za politički sistem, pravosuđe i upravu), da ih nema među liderima političkih partija (u međuvremenu je Draginja Vuksanović-Stanković izabrana za predsjednicu SDP) i da ih je malo i u partijskim rukovodstvima. Ocjenjuje se i da je političko učešće žena i dalje nisko i na lokalnom nivou. Od 24 opštine, samo u jednoj je gradonačelnica žena, a u lokalnim parlamentima je svega 26 odsto odbornica.

Pozivajući se na nalaze Organizacije za evropsku bezbjednost i saradnju (OEBS) i Kancelarije za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), Evropska komisija je u nedostatke u pravnom okviru čije bi otklanjanje ojačalo povjerenje u izborni sistem, pored finansiranja stranaka i kampanje i neriješene afere *Koverta*, istaklo i problem nedovoljnog učešća žena u političkom životu

Puževim korakom, one su do sada stigle do

predvorja skupštinske plenarne sale, a njihova funkcija je uglavnom da zakonodavnoj vlasti pripreme sve što je neophodno. U odnosu na parlament, u obrnutoj srazmjeri je struktura zaposlenih u Službi Skupštine Crne Gore. Od ukupno 198 zaposlenih žena je 141, ili 71,2 odsto. Prema podacima Kancelarije generalnog sekretara i Sekretarijata Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, one zauzimaju i mjesta zamjenice i pomoćnice generalnog sekretara, šefice Kabineta predsjednika Skupštine, savjetnice predsjednika Skupštine... U Kancelariji generalnog sekretara Skupštine Crne Gore od četvoro zaposlenih sve su žene.

Do podataka o zastupljenosti žena iz manjinskih naroda u skupštinskim službama, međutim, teško je doći. U Službi Skupštine kao i u Birou za upravljanje ljudskim resursima ne vodi se evidencija o nacionalnoj pripadnosti, a to ne bi bilo ni po zakonu. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i Uprava za kadrove nijesu više saznali o tome ni kada su su 2018. godine sproveli istraživanje o zastupljenosti manjina u državnim organima i organima državne uprave. U anonimni upitnik, od tada 189 zaposlenih u Službi Skupštine, na pitanje o nacionalnoj pripadnosti upisan je samo 21 odgovor. Tako se 19 zaposlenih, 12 žena i 7 muškaraca izjasnilo kao Crnogorac/ka, a preostalo dvoje kao Bošnjaci.

Učešće žena u politici Crne Gore pitanje je šireg državnog društvenog-kulturnog konteksta, ali i vjekovne neravnopravne raspodjele moći, saglasni su sagovornici CIN-CG. Promjena leži u razumijevanju da one, kao i muškarci imaju jednako pravo da biraju i budu birane.

**Andrea JELIĆ
Maja BORIČIĆ**

**ZASTUPLJENOST ŽENA
IZ NACIONALNIH MANJINA
U VLADI ZNAČAJNO
ISPOD EVROPSKOG PROSJEKA:
FOTELJA JE
MUŠKOG RODA**

*PREMA INDEKSU RODNE RAVNOPRAVNOSTI U DOMENU
KOJI KARAKTERIŠE MOĆ, CRNA GORA JE OCIJENJENA 35,1,
A EVROPSKA VRIJEDNOST JE 51,9. MINISTARKA JAVNE
UPRAVE SUZANA PRIBILOVIĆ VJERUJE DA IMA RAZLOGA
ZA OHRABRENJE, JER U VISOKO RUKOVODNOM KADRU
IMA 42 Odsto ŽENA*

Broj žena koje učestvuju u izvršnoj vlasti u Crnoj Gori i dalje je značajno ispod evropskog prosjeka. O onima koje pripadaju nacionalnim manjinama nema zvaničnih podataka, ali je evidentno da su, uprkos zakonskoj obavezi, zastupljene samo simbolično – pokazalo je istraživanje Centra za istraživačko novinarstvo Crne Gore (CIN-CG).

Zakon o manjinskim pravima i slobodama, formalno garantuje srazmjernu zastupljenost pripadnika manjina u javnim službama, organima državne vlasti i lokalne uprave, kao i njihovo pravo na djelotvorno učešće u vršenju i javnoj kontroli vlasti, o čemu se staraju organi za kadrovska pitanja u saradnji sa savjetima manjina. S obzirom da ne postoje ni osnovni podaci o zastupljenosti manjina u državnim i javnim službama, ova obaveza ne proizvodi dejstvo, pa starješine organa za sada ne moraju da brinu da će ih neko pozvati na odgovornost.

Nedovoljnu zastupljenost žena u organima vlasti, bez obzira na nacionalnu pripadnost, potvrđuje i Indeks rodne ravnopravnosti iz 2019. godine, dokument koji je urađen po metodologiji Evropskog instituta za rodnu ravnopravnost, a Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ga je objavilo u saradnji sa

Kancelarijom UNDP-a za Crnu Goru.

Prema Indeksu, moć (politička, društvena, ekonomska) je ocijenjena kao najgori domen, a njegova vrijednost za Crnu Goru iznosi 35,1. Evropska vrijednost istog domena je 51,9. U oba slučaja, vrijednost indeksa za domen moći niža je u poređenju sa drugim oblastima, kao što su zdravlje, posao, novac, znanje, vrijeme.

„Važan element u realizaciji politika ravnopravnosti žena i muškaraca je dostupnost podataka. Crna Gora je posvećena razvoju politika zasnovanih na statističkim pokazateljima i analizama, i upravo je ovo ključni preduslov za dostizanje ravnopravnosti“ zaključio je u uvodnom tekstu ovog istraživanja Zoran Pažin, potpredsjednik Vlade i ministar pravde.

U sklopu istraživanja o zastupljenosti žena na raznim nivoima vlasti najteže je doći do relevantnih i novijih podataka, a uopšte ih nema o učešću prepadnica manjinskih naroda.

„Iako broj žena na uticajnim izvršnim pozicijama raste, i dalje je prisutna zabrinutost da se žene više imenuju u takozvanim mekim portfeljima“, nalaz je Evropskog instituta za rodnu ravnopravnost.

U publikaciji „Žene i muškarci u Crnoj Gori“

Samo jedna premijerka na Balkanu

Srbija je trenutno jedina zemlja na Balkanu čiju Vladu vodi žena, premijerka Ana Brnabić.

Žene su na ministarskim pozicijama najzastupljenije na Kosovu, 31 odsto, a zatim slijedi Srbija sa 23 odsto. Crna Gora i Sjeverna Makedonija imaju 21 odsto ministarki u vladama. Hrvatska 20 odsto, a BiH 17.

U novoj Vladi Kosova pet žena imenovano je na ministarske pozicije – u resorima za ekonomski razvoj, pravdu, obrazovanje, kulturu i lokalnu samouprave. Za novu predsjednicu Skupštine Kosova, takođe, izabrana je žena. Ujedno, ovo je i najveći procenat žena u protekle dvije decenije.

U Vladi Srbije četiri su ministarke, saobraćaja i infrastrukture, pravde, evropskih integracija, dok jedna pokriva to mjesto bez portfelja, ali je zadužena za demografiju i populacionu politiku.

U Vladi Hrvatske ima četiri ministarke koje se staraju o poljoprivredi, socijalnoj politici, obrazovanju i kulturi. U Vladi Bosne i Hercegovine tri žene su u ministarskim foteljama, u sektoru finansija, kulture i sporta i životne sredine i turizma. Jedna od njih je i zamjenica premijera.

U Vladi Sjeverne Makedonije su četiri ministarke – pravde, odbrane, finansija, dok je jedna bez portfelja zadužena za strane investicije. Žena je i na funkciji potpredsjednice Vlade za ekonomska pitanja.

iz 2018. godine koju je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava objavilo u saradnji sa Monstatom nalaze se posljednji dostupni podaci. Prema njima, u strukturi Vlade Crne Gore pored predsjednika i potpredsjednika Vlade, bilo je 14 ministara i samo četiri ministarke. Sektor javne uprave vodi Suzana Pribilović, ekonomije Dragica Sekulić, nauke dr Sanja Damjanović, dok Marija Vučinović nema portfelj. Ona je i jedina ministarka iz redova manjinskih naroda.

U kabinetu ministarke nauke, od četiri člana dvije

su žene. Vučinovićeva ima savjetnicu kao jedinog člana kabineta. U timu ministarke javne uprave od devet članova tri su žene. Najbrojniji je kabinet ministarke ekonomije, gdje od 14 članova ima šest žena. Ni u jednom od ovih kabineta nema pripadnica manjinskih naroda.

Ministarka Suzana Pribilović, u izjavi za CIN-CG, ipak uočava ohrabrujuće trendove.

„Istraživanja pokazuju da su vidljivost i učešće žena na javnim poslovima u porastu, tako da ih imamo na rukovodećim funkcijama. U ukupnoj zaposlenosti u državnim organima 55 odsto čine muškarci, dok 45 odsto čine žene. U Ministarstvu javne uprave imamo veću zastupljenost žena i posebno želim da pohvalim veći procenat i kada je riječ o visoko-rukovodnom kadru. Naravno, treba da težimo što većem učešću žena na poslovima u javnoj upravi, ali i da aktivno radimo na sprovođenju politika kojima se obezbjeđuje rodna ravnopravnost. Prema dostupnim podacima iz centralnog kadrovskog informacionog sistema možemo biti ohrabreni: na najvišim pozicijama u ministarstvima, organima uprave i drugim državnim organima od 195 pozicija (visoko rukovodni kadar + starješine organa) žene pokrivaju 83 mjesta ili 42 odsto“, ocijenila je Pribilović.

U kabinetu premijera, od 11 savjetnika, četiri su žene, od koji je jedna pripadnica manjinskog naroda.

Očekivalo bi se da u užem rukovodstvu ministarstava kojima upravlja Bošnjачka stranka bude žena iz ove nacionalne manjine. U kabinetu ministra rada i socijalnog staranja Kemala Purišića, međutim, samo je jedna žena iz manjina. U njegovom kabinetu je osam savjetnika, od čega su četiri žene. Kabinet ministra saobraćaja i pomorstva Osmana Nurkovića ima 13 članova, šest je žena, a tri su pripadnice manjinskih naroda.

U kabinetu Ministarstva prosvjete, na čijem čelu je Damir Šehović iz Socijaldemokrata, koji broji sedam članova, rade tri žene, od kojih su dvije pripadnice manjinskih naroda.

Na funkciji generalnog sekretara u Vladi Crne Gore je Nataša Pešić. Ostala mjesta odlučivanja, kao što su mjesto predsjednika ili potpredsjednika Vlade, po pravilu, predviđena su za muškarce.

Kada je riječ o starješinama samostalnih organa uprave i visokom rukovodnom kadru koje je imenovala, odnosno postavila Vlada Crne Gore, 33 žene obavljaju funkciju generalnih direktorki, ili 44 odsto od ukupnog broja. Generalnih sekretarki je šest od ukupno 14. Među starješinama samostalnih organa uprave (sekretarijata, uprava, zavoda, agencija i direkcija) nalaze se četiri žene. Najviše ih je na funkcijama pomoćnica starješina samostalnog organa uprave, 16 od ukupno 28.

Tri žene u Vladi su na funkcijama pomoćnica generalnog sekretara, tri od sedam savjetnika premijera su žene, a četiri od ukupno dvanaest zaposleno je kod potpredsjednika.

Ovo su posljednji zvanični podaci koji posjeduje Ministarstvo za ljudska i manjinska prava. „*Publikacija o ženama i muškarcima u Crnoj Gori* izlazi svake druge godine, tako da ćemo najkasnije krajem ove godine imati najnovije izdanje sa ažuriranim podacima“, objasnio je za CIN-CG Emin Ljuljanović iz Ministarstva za ljudska i manjinska prava.

Podataka o zastupljenosti pripadnika i pripadnica manjinskih naroda u Vladi Crne Gore nema. Ne postoji registar prema kojem se vodi evidencija o nacionalnoj pripadnosti zaposlenih u Vladi, a to bi bilo i zakonski problematično.

Suzana Pribilović

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava sprovodi istraživanje o zastupljenosti manjinskih naroda u državnim organima, organima državne i lokalnih uprava, sudovima i Državnom tužilaštvu, ali niko od zaposlenih nije dužan da se izjasni o svojoj nacionalnoj pripadnosti.

Prema posljednjim podacima, iz 2015. godine „Informaciji o

Zoran Pažin

zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u državnim organima, organima državne uprave, organima lokalnih uprava, sudovima i Državnom tužilaštvu“, u 141. državnom organu, od ukupnog broja od 13.900 popunjenih upitnika, kao Crnogorci se izjasnilo 8.650 (74,76 odsto), kao Srbi 1.301 (11,24 odsto), Albanci 291 (2,51 odsto), Bošnjaci 650 (5,62 odsto), Muslimani 285 (2,46 odsto), Romi dvoje (0,02 odsto), Hrvati 88 (0,76 odsto), a 49 se opredijelilo za odgovor „ostali“ (0,42 odsto). Iz Ministarstva za ljudska i manjinska prava kažu da je prikupljanje podataka za novo istraživanje u toku, ali da se ne zna još tačan datum objave.

Prema istom istraživanju od 2011. godine Crnogoraca je bilo 79,03 odsto, Srba 8,59 odsto, Albanaca 2,80 odsto, Bošnjaci 4,14 odsto, Muslimani 2,39 odsto, Roma 0,01 odsto, Hrvata 0,89 odsto i ostalih 0,42 odsto.

Nema podataka koliko je od toga žena, a koliko muškaraca.

U istom dokumentu iz 2015. godine, se zaključuje da je učešće manjinskih naroda u državnim organima i organima državne uprave veće nego u ranijem periodu kada je riječ o Bošnjacima, kao i Hrvatima, Srbima i Romima, ali da bi još trebalo raditi na tome, kako bi se sprovedilo u praksi ono što je predviđeno zakonodavstvom kojim se reguliše pitanje zastupljenosti manjinskih naroda.

Andrea JELIĆ
Predrag NIKOLIĆ

TRI OPŠTINE
NA SJEVERU CRNE GORE
ŽENA JOŠ NEDOVOLJNO
U POLITIČKOM ŽIVOTU:
**ŽENSKA RUKA
VODI SAMO GUSINJE**

*RADEĆI NA RAZLIČITIM POZICIJAMA UVJERILA SAM SE
U TO DA SU ŽENE SPREMNE I HRABRE DA ODGOVORE
IZAZOVIMA BIZNISA, DRUŠTVA I POLITIKE, ALI SU
JOŠ NEDOVOLJNO UKLJUČENE I POZICIONIRANE NA
NAJODGOVORNIJIM MJESTIMA – KAŽE GRADONAČELNICA
GUSINJA ANELA ČEKIĆ. NEMA ZVANIČNE EVIDENCIJE
O ZASTUPLJENOSTI ŽENA IZ MANJINSKIH NARODA U
LOKALNOJ SAMOUPRAVI*

Anela Čekić

Gusinje, malo mjesto na sjeveru Crne Gore, poput Danilovgrada u centralnom dijelu države, ima izuzetak koji, ipak, samo potvrđuje pravilo o politici kao dominantnom muškom poslu. Predsjednica Opštine je Anela Čekić.

„Činjenica da sam, poslije povraćaja statusa opštine Gusinje, nakon pedeset i nešto godina, izabrana za prvu predsjednicu pokazuje da su građani iskazali odnos prema ženama i da ih smatraju dovoljno sposobnim i jakim da i sa pozicije prve osobe lokalne samouprave preuzmu odgovornost za razvoj opštine“, rekla je Čekićeva za Centar za istraživačko novinarstvo Crne Gore (CIN-CG).

Uzimajući u obzir i lični primjer, ona kaže da ima pomaka i unapređenja položaja žena na mjestima odlučivanja u lokalnoj samoupravi, ali i dalje nedovoljno.

„Radeći na različitim pozicijama, od bankarskog

sektora do lokalne samouprave, uvjerala sam se u to da su žene spremne i hrabre i da u svakom momentu mogu da odgovore izazovima biznisa, društva i politike, ali da su još nedovoljno uključene i nedovoljno pozicionirane na najodgovornijim mjestima. To je potrebno mijenjati“.

Trenutno je u lokalnoj samoupravi u Gusinju zaposleno sedam žena, od pomoćne radnice, tehničkih sekretarica, savjetnica u odjeljenju za naplatu lokalnih prihoda, pa do visoko rukovodnog kadra.

„Na čelu Sekretarijata za planiranje prostora, imovinu i zaštitu životne sredine, jednog od najzahtjevnijih i najodgovornijih u organizaciji lokalne samouprave se, takođe, nalaze žene. Sve zaposlene profesionalno i stručno obavljaju poslove, a iskustvom i znanjem značajno doprinose povjerenju u rad organa lokalne uprave, ravnopravno i uz uvažavanje svojih kolega“, ističe Čekićeva.

U lokalnom parlamentu u Gusinju, od ukupno 30 odbornika, šest je odbornica.

Nedovoljna uključenost žena u politički život u opštinama na sjeveru Crne Gore uočljiva je i na primjeru druge dvije sjeverne opštine, Rožaja i Bijelog Polja. Zanimljivo je broj na odlučujućim funkcijama, dok o onima koje pripadaju nacionalnim manjinama nema podataka, uglavnom zbog toga što lokalne samouprave ne registruju nacionalno opredjeljenje prilikom zapošljavanja i imenovanja na javne funkcije – pokazalo je istraživanje CIN-CG.

U rožajskoj lokalnoj samoupravi ima 210 zaposlenih od kojih su 66 žene. Na rukovodećim pozicijama

Nova anketa još se radi

Iako posljednje dostupno istraživanje o zastupljenosti manjinskih naroda u državnim organima, organima državne i lokalnih uprava, sudovima i Državnom tužilaštvu datira još iz 2015. godine, iz Ministarstva za ljudska i manjinska prava kažu da je prikupljanje podataka za novo u toku, ali da se ne zna još tačan datum objave.

Prema „Informaciji o zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u državnim organima, organima državne uprave, organima lokalnih uprava, sudovima i Državnom tužilaštvu“, u organima lokalne uprave, iz 2015. godine od ukupnog broja od 3.036 odgovora u upitniku, u nacionalnom smislu, zaposleni su se izjasnili kao: Crnogorci 1.748 (57,58 odsto), Srbi 628 (20,69 odsto), Albanci 172 (5,67 odsto), Bošnjaci 229 (7,54 odsto), Muslimani 84 (2,77 odsto), Hrvati 47 (1,55 odsto), ostali 15 (0,49 odsto).

U Opštini Bijelo Polje 2015. godine od ukupnog broja ispitanika, 44,86 odsto se izjasnilo kao Crnogorci, 18,29 odsto kao Srbi, 18 odsto kao Bošnjaci, 15,14 odsto kao Muslimani, 2,29 odsto se nije izjasnilo, a o 1,43 odsto nema podataka. Od zaposlenih u ovoj opštini nema onih koji se izjašnjavaju kao Albanci, Hrvati ili Romi.

U rožajskoj opštini, prema istom istraživanju, od ukupnog broja ispitanika, 0,84 odsto se izjasnilo kao Crnogorci, 2,52 odsto kao Srbi, 2,52 odsto kao Albanci, 89,09 odsto kao Bošnjaci, 1,68 odsto kao Muslimani, 2,52 odsto se nije izjasnilo, a o 0,84 odsto nema podataka.

U Opštini Gusinje, od ukupnog broja zaposlenih, 25 odsto se izjasnilo kao Albanci, 66,67 odsto kao Bošnjaci i 8,33 odsto kao Muslimani.

Nema podataka koliko je od ukupnog broja svih ispitanika žena, a koliko muškaraca.

je samo pet žena – **Irma Selmanović** je glavna administratorica, **Mersija Pepić** pomoćnica sekretara za finansije i ekonomski razvoj, **Rabela Murić** je šefica Službe za skupštinske poslove, **Fahreta Husović** rukovodi Kancelarijom za međunarodne odnose i saradnju sa dijasporom, a **Asmira Dacić** Kancelarijom za besplatnu pravnu pomoć i brze odgovore. I na čelima pojedinih javnih ustanova su žene. **Dženita Nurković-Kurtagić** rukovodi Dnevnim centrom za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju, a Narodnom bibliotekom **Fetija Kurtagić**.

Od ukupno 34 odbornička mjesta u lokalnom parlamentu u Rožajama, 10 je pripalo ženama (Bošnjačka stranka šest i DPS četiri). Na čelu odborničkih klubova nema žena.

Prema aktuelnom Zakonu o izboru odbornika i poslanika, na izbornoj listi mora biti najmanje 30 odsto kandidatkinja. Na izbornoj listi među svaka četiri kandidata prema redoslijedu obavezno je da bude jedna žena.

„Smatramo da bi sve opštine na sjeveru Crne Gore, uključujući i Rožaje, trebalo da daju više prostora ženama na mjestima gdje se donose odluke. Uskoro slijedi reorganizacija i nova sistematizacija i trudićemo se da budemo otvoreniji za uključivanje žena na rukovodeće pozicije“, rekla je za CIN-CG **Dženana Kuč** iz kabineta predsjednika rožajske opštine.

Nacionalno opredjeljenje zaposlenih žena u lokalnoj samoupravi, prema njenim riječima, u Rožajama nije poznato: „Identitetske karakteristike tog tipa ne uzimamo u obzir prilikom zapošljavanja i imenovanja na javne funkcije“. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, kako objašnjava Dženana Kuč, sprovodi istraživanje u okviru kojeg se anketira svaki zaposleni i tako se utvrđuje nacionalna struktura radnika lokalne samouprave. Posljednje ovakvo istraživanje Ministarstvo je sprovodilo 2015. godine, pa opštine još nemaju nove podatke.

Podaci iz istraživanja, koje Ministarstvo za ljudska i manjinska prava sprovodi o zastupljenosti manjinskih naroda u državnim organima, organima državne i lokalnih uprava, sudovima i Državnom tužilaštvu, pokazalo se da nisu dovoljno reprezentativni. Zaposleni nisu dužni da se izjasne o svojoj nacionalnoj

pripadnosti.

Prema podacima koje su za CIN-CG dostavili iz službe predsjednika Opštine Bijelo Polje, u lokalnom parlamentu ima 38 odbornika od kojih je devet žena i 29 muškaraca. U Opštini žene obavljaju funkcije glavne administratorke, sekretarke skupštine, a rukovode i sekretarijatima za finansije, uređenje prostora i lokalnu samoupravu. Kabinet predsjednika Opštine ima šeficu. Pored toga, žene su direktorice Turističke organizacije, Javne ustanove Centar za podršku djeci i porodici, a rukovode i službom glavnog gradskog arhitekta i unutrašnjom revizijom.

„U okviru Sekretarijata za lokalnu samoupravu, pri Odjeljenju za ljudska i manjinska prava, jedna od pet kancelarija je i za rodnu ravnopravnost, sa ciljem unapređenja položaja žena u našoj opštini. Važno je istaći da je formirana radna grupa za izradu lokalnog akcionog plana (LPA) za postizanje rodne ravnopravnosti, koji je zasnovan na međunarodnom i domaćem pravnom zakonodavstvu i predviđa niz aktivnosti za stvaranje jednakih mogućnosti žena i muškaraca, kao i prevazilaženje stereotipa i predrasuda na planu „vidljivosti“ žena i postizanju rodne ravnopravnosti u punom kapacitetu”, kaže **Slobodan Šebek** iz službe predsjednika Opštine Bijelo Polje.

Šebek kaže da se u ovoj opštini aktivno radi i na unapređivanju položaja žena u biznisu, još jedne sfere u kojoj na sjeveru Crne Gore nisu dovoljno uključene. Dobra ideja, ipak, više svjedoči o sporim i skromnim koracima, nego o ubrzanoj participaciji žena u svim sferama života.

Skupština opštine Bijelo Polje je tokom 2019. godine, prema njegovim riječima, donijela odluku o raspodjeli sredstava za podršku ženskom preduzetništvu i posebna komisija je putem javnog poziva, raspodijelila po 2.500 eura za četiri žene. „Za iste namjene, budžetom za 2020. godinu planirano je 20 hiljada eura”, rekao je Šebek.

Andrea JELIĆ

**PRIMORSKE OPŠTINE
POZITIVAN PRIMJER
RODNE RAVNOPRAVNOSTI:
ŽENE SU TAMO
GDJE SE
KONKRETNO RADI**

*U LOKALNIM PARLAMENTIMA TIVTA, KOTORA I HERCEG
NOVOG I DALJE JE DOMINANTAN BROJ MUŠKARACA,
ALI ŽENE RUKOVODE VEĆIM BROJEM SLUŽBI I UPRAVA.
BEZ OBZIRA NA NACIONALNU PRIPADNOST, SVE ŽENE
ŽELE PROMJENE U ZDRAVSTVU, OBRAZOVANJU, ZAŠTITI
ŽIVOTNE SREDINE... – KAŽE BERNARDA MOŠKOV,
ODBORNICA SDP-A U TIVATSKOM PARLAMENTU*

Bernarda Moškov

Opštine u Boki pozitivni su primjeri lokalnih uprava u kojima žene imaju ravnopravan položaj sa muškarcima koji, doduše, još čuvaju dominaciju u parlamentima. One čine više od polovine ukupnog broja zaposlenih i dominiraju među rukovodećim i ekspertskim kadrom.

O zastupljenosti žena iz redova nacionalnih manjina u opštinama nema preciznih podataka jer, kako su iz lokalnih uprava rekli za Centar za istraživačko novinarstvo Crne Gore (CIN-CG), zaposleni nijesu dužni da se izjasne o tome.

Iz Tivta, poslije nekoliko sedmica čekanja, uz šturu podatke o ukupnoj zastupljenosti žena, rekli su da su

dužni da obezbijede tajnost svih ličnih podataka, pa ne bi mogli da saopšte i one o nacionalnoj pripadnosti „bez saglasnosti svakog zaposlenog“.

„Žene u politici imaju drugačije prioritete u odnosu na muškarce, a u tome nije presudno da li su iz većinskog naroda ili nacionalnih manjina. Sve žene žele promjene u oblastima kao što su zdravlje, obrazovanje, zaštita životne sredine i slično“, ocijenila je u razgovoru za CIN-CG odbornica u tivatskom parlamentu Bernarda Moškov.

Iz službe, Siniše Kusovca, predsjednika Opštine Tivat i opštinskog DPS-a, saopštili su da je na neodređeno vrijeme u lokalnoj upravi, od 165 zaposlenih 97 žena, od kojih 20 na rukovodećim pozicijama „sekretarki, rukovoditeljki i šefica unutrašnjih organizacionih jedinica“.

Kusovac je na čelu lokalne uprave zamijenio partijsku koleginicu dr Snežanu Matijević, koja se povukla prije dvije godine pod pritiskom DPS-a, jer nije htjela da potpiše odluku o tome da se investitor Porto Montenegro oslobodi 5,6 miliona eura komunalnih troškova. On je potpisao.

Od ukupno devet sekretarijata u Opštini Tivat, žene upravljaju u sedam: za opštu upravu, finansije i lokalne javne prihode, planiranje prostora i održivi razvoj, za komunalne poslove, saobraćaj i energetske efikasnost, kulturu i društvene djelatnosti, za mlade, sport i socijalna pitanja i za imovinu.

„Predsjednik opštine, predsjednik Skupštine i

Gradonačelnica tek u trećem vijeku

Herceg Novi je ranije imao i predsjednicu Opštine Natašu Aćimović, koja je bila na toj funkciji od 2015. do 2017. godine. Ona je bila prva i za sada jedina žena na ovoj funkciji u dugoj tradiciji grada, još od 1865. godine, kada je postavljen prvi gradonačelnik konte Đorđe Vojnović.

Trenutno su žene na funkcijama potpredsjednice Opštine i potpredsjednice Skupštine.

Službom komunalne policije i inspeksijskog nadzora Opštine Herceg Novi rukovodi načelnica, Marija Bošković, jedina žena na toj funkciji u Crnoj Gori.

Od ukupno 14 rukovodećih mjesta u privrednim društvima, ustanovama i agencijama čiji je osnivač opština, žene zauzimaju osam, što je 57.14 odsto. I među zaposlenim u ovim kolektivima njih je oko 58 odsto.

„Sve žene zaposlene u organima novske lokalne uprave imaju u potpunosti ravnopravan položaj sa kolegama, jednake mogućnosti za ostvarivanje svojih prava i sloboda, za korišćenje ličnih znanja i sposobnosti i ostvaruju jednake koristi od rezultata rada, u skladu sa pozicijama na kojima se nalaze”, kažu za CIN-CG iz kabineta Stevana Katića, predsjednika Opštine Herceg Novi.

Novska vlast je imenovala i Savjet za ravnopravnost polova, koji prati stanje u ovoj oblasti i ima mogućnost predlaganja mjera za poboljšanje uslova. Lokalna uprava ima i koordinatorku za rodnu ravnopravnost.

„Zakon o rodnoj ravnopravnosti i upotreba rodno senzitivnog jezika u potpunosti se poštuju prilikom rada i zapošljavanja, kao i donošenja svih odluka, akcionih planova i pravilnika, u aktima o zasnivanju radnog odnosa, aktima o izboru, imenovanju, odnosno postavljenju, aktima o raspoređivanju službenika, u svim nazivima radnih mjesta, zanimanja, zvanja i funkcija”, kažu iz Katićevog kabineta.

Herceg Novi je prva opština u Crnoj Gori, gdje je u okviru budžeta, opredijeljena linija za podršku ženskom preduzetništvu. Novac se dodjeljuje za biznis ideje kojima se podstiču ekonomski razvoj opštine, predviđa otvaranje novih radnih mjesta, podupire razvoj poljoprivrede, ruralnog područja i organske poljoprivredne proizvodnje, razvija turizam, doprinosi valorizaciji kulturnog potencijala, očuvanju životne sredine i održivog razvoja. Prošle godine za ove namjene opredijeljeno je 15 hiljada eura.

„Imajući u vidu da je žensko preduzetništvo prepoznato je kao jedan od važnih uslova za ukupni ekonomski razvoj i uspostavljanje pune rodne ravnopravnosti, uveli smo ovu liniju i omogućili ženama sa područja opštine da konkurišu za sredstva u cilju razvoja sopstvenog biznisa”, naglašavaju iz kabineta predsjednika Opštine Herceg Novi.

dva potpredsjednika su muškarci, ali su rukovodioci većine sekretarijata žene. Od osnivanja, Turističkog organizacijom oduvijek su rukovodile žene, a dugi niz godina bile su i na čelu Centra za kulturu. One se nisu izjašnjavale nacionalno, jer se od njih to nije tražilo”, objašnjava Moškov.

Zakon o izboru odbornika i poslanika propisao je da na izbornoj listi mora biti najmanje 30 odsto kandidatkinja. U tivatskom parlamentu je trenutno 12 žena od ukupno 32 odbornika. Moškov ističe da nije sigurna koliki je to zapravo doprinos žena razvoju društva: „Naizgled, svaka partija vodi računa o rodnoj

ravnopravnosti, ali je upitno da li će njihova riječ biti vrednovana, ili će se pretvoriti u partijske poslušnike”.

Položaj žena u politici, ocjenjuje Moškov, biće poboljšan kada se to desi i sa ženskim i sveukupnim ljudskim pravima.

„Žene predstavljaju 50,2 odsto populacije i njihovo nedovoljno odlučivanje predstavlja gubitak za društvo. Tradicionalno shvatanje položaja žene u društvu u budućnosti mora biti promijenjeno na način na koji će i muškarci i žene u porodici imati jednaku odgovornost, a ženski rad u kući biti odgovarajuće vrednovan”, ocjenjuje Moškov.

Kad se traži struka

U kotorskoj lokalnoj upravi ukupno radi 108 žena, ili 64,28 odsto zaposlenih, kao i 60 muškaraca. Predsjednik opštine je, ipak, muškarac. Poslije političkih turbulencija prošle godine, sada je to Željko Aprcović iz DPS-a, koji je izabran umjesto demokrate Vladimira Jokića. Ranije je opštinu vodila Marija Čatović.

Žene obavljaju funkcije potpredsjednice i glavne administratorke, devet je na nivou visoko rukovodnog kadra (sekretarke sekretarijata i pomoćnice sekretara), pet predstavlja ekspertske rukovodni kadar (rukovoditeljke, koordinatorke ili šefice kabineta), 65 su ekspertkinje, samostalne savjetnice i savjetnice, a 19 obavlja izvršne poslove – samostalne referentkinje i referentkinje. Četiri žene u Opštini Kotor zaposlene su kao čistačice.

Pravo na naknadu zarade nakon prestanka mandata u periodu od godinu dana koriste još četiri žene koje su obavljale funkcije potpredsjednice, sekretarke Skupštine, direktorice Informativnog centra i pomoćnice sekretara Sekretarijata za opštu upravu.

U kotorskom parlamentu od 33 mjesta odbornice zauzimaju deset mjesta, a sekretarka je Dušanka Banićević.

„Žene u Kotoru i te kako učestvuju u donošenju odluka važnih za funkcionisanje organa lokalne samouprave. Obavljaju odgovorne i složene poslove, što dokazuje činjenica da ih je najviše zaposleno kao ekspertske kadar. To što je devet žena zaposleno na nivou visoko rukovodnog kadra pokazuje stepen njihove participacije u Opštini na poslovima rukovođenja i organizovanja rada organa lokalne uprave, jer i tu su većina u odnosu na muškarce”, kaže za CIN-CG Tamara Crepulja, portparolka Opštine Kotor.

Od ukupnog broja zaposlenih u organima uprave Opštine Herceg Novi žena je 152 ili 56, 92 odsto. Najveći broj, 90 odsto, zaposleno je na ekspertsko-rukovodnim, ekspertskim i izvršnim pozicijama.

Od 18 rukovodećih mjesta u sekretarijatima, direktijama i službama lokalne uprave žene zauzimaju

11, ili 61.11 odsto. One su na čelu četiri od sedam sekretarijata, vode jedinu direkciju i šest od ukupno 10 službi.

U Skupštini opštine je deset odbornica, što je 29.4 odsto od ukupnog sastava lokalnog parlamenta. U radnim tijelima Skupštine opštine od 57 mjesta žene zauzimaju 16, odnosno 28,07 odsto.

Andrea JELIĆ

U ULCINJU I BARU
ŽENE TEŠKO STIŽU
DO KLJUČNIH FUNKCIJA:
**POTPREDSJEDNICA
JE NAJVIŠA KOTA**

*„MORAMO DA BUDEMO SOLIDARNIJE I PODRŽIMO
JEDNA DRUGU, JER IMAMO ZNANJE, KREDIBILITET,
ELOKVENTNOST, MORAL I ISKUSTVO. MI SMO TE KOJE
ODLUČUJU O BUDUĆEM POLOŽAJU NAŠIH KĆERKI“, KAŽE
ZA CIN-CG AKTIVISTKINJA ZENEP A LIKA*

Zenepa Lika

„Još vladaju predrasude da su žene manje otporne i objektivne, da su emotivne i nemaju dovoljno snage da ideje sprovode u djelo. Da ženi nedostaje, prosto, onaj sveobuhvatni vid za rješavanje nekih problema“, kaže za Centar za istraživačko novinarstvo Crne Gore (CIN-CG) Ulcinjanka **Zenepa Lika**, predsjednica društva *Dr Martin Šnajder Jakobi* i aktivistkinja.

Na najvišim funkcijama u Ulcinju i Baru, kao što je to slučaj u gotovo svim opštinama, nema žena. Za njih je rezervisana kota niže.

U radu Opštine Ulcinj ukupno učestvuje 49 žena, što je tek petina zaposlenih. Prema posljednjem popisu stanovništva iz 2011. godine, Ulcinj ima

20.265 stanovnika, od čega najveći udio čine Albanci. Potpredsjedničku funkciju obavlja pripadnica albanske nacionalne manjine **Hatidže Gjoni**.

Kao što je to slučaj u većini crnogorskih opština, i u ovoj žene uglavnom obavljaju poslove sekretarki, samostalnih savjetnica, samostalnih referentkinja i namještenica.

„Položaj žene na mjestima odlučivanja u Ulcinju suštinski nije na zadovoljavajućem nivou. Čak je i marginalizovan“, ocjenjuje Lika. Još, prema njenom mišljenju, „živimo u društvu u kom žena treba da izgleda lijepo, da se ponaša ženstveno i da čuti“.

Lika je u kratkom periodu prije pet godina bila potpredsjednica opštine i iz nje progovara lično iskustvo: „Ako nemate podršku muškog kolege, ili, kao

u mom slučaju predsjedavajućeg, teško ćete sprovesti u djelo svoje zamisli. A, kada pokušate, naići ćete na prepreke i možda u narednom krugu nećete više biti dio tog ansambla, jer ste 'nepodobna'.

Prema podacima koje su iz Opštine Ulcinj dostavili za CIN-CG, u lokalnom parlamentu rade samo dvije žene koje pripadaju nacionalnim manjinama i one su samostalne savjetnice.

U Skupštini od ukupno 33 odbornička mjesta žene zauzimaju osam. Sedam poslanica je iz redova albanske manjine – **Jasmina Hasa, Flutra Husić, Eleonora Shata, Aida Lleshi, Majlinda Duraku, Majlinda Kurt i Gjylje Pelingu**. Osmo odbornica je **Nela Milović**.

Sekretar u službi Skupštine Ulcinj **Ardit Ceka** kazao je za CIN-CG da žene koje pripadaju nacionalnim manjinama rukovode pojedinim radnim tijelima.

„One se nalaze na čelu odbora za izbor i imenovanje, za društvenu djelatnost, predstavke i pritužbe, međuopštinsku i međunarodnu saradnju i saradnju sa dijasporom i za rodnu ravnopravnost. One su i na čelu Savjeta za poboljšanje položaja invalidnih i hendikepiranih lica i Savjeta za zaštitu životne sredine“, kaže Ceka.

„Predsjednici partijskih klubova su redom muškarci. Zašto? Zato što se štafete predaju samo muškarcima. Kada pogledate učešće odbornica u lokalnom parlamentu, vidjet ćete da su maksimalno jedna do tri odbornice aktivne na sjednicama. Žene su većinom tu da bi ispunile normu. Suštinski se ništa ne mijenja. O autonomiji i glasanju po sopstvenoj savjesti da i ne govorimo, mada to isto važi i za muškarce. Partija diktira što i kako da se glasa“, kaže Zenepa Lika za CIN-CG.

I pored dokaza da žena posjeduje sposobnosti za dobro rukovođenje i da „umije“, prema riječima Like, ona samo uz milost određenih partijskih funkcionera može da dobije tu šansu.

„Nedostaje im podrška kolega, ali i društva, biračkog okruženja. Žene će se fokusirati na program ili realizaciju društveno korisnih ideja, a muškarci će okupiti interesnu grupu i po radnim ručkovima i uz 'dobru rakiju' sklopiti aranžmane... To tako funkcionise“, tvrdi Lika.

Za razliku od Ulcinja, u Baru imaju iskustvo da je jedna žena premašila kotu potpredsjednika i postala gradonačelnica. Bila je to prije nekoliko godina **Anka Vojvodić** iz Demokratske partije socijalista (DPS).

U organima i službama lokalne samouprave i lokalne uprave Opštine Bar, ukupno je trenutno zaposleno 109 žena, što je gotovo 45 odsto ukupnog broja. Potpredsjednica Opštine je **Tanja Spičanović**, a sekretarka Skupštine mr **Aleksandra Grabež**. Žene su i na čelu pojedinih sekretarijata, pa finansijama rukovodi **Ivana Backović**, a za lokalnu samoupravu zadužena je **Svetlana Gažević**. O privredi brine mr **Sanja Mitrović**, a uređenjem prostora bavi se **Nikoleta Pavićević**. Glavni administrator ima pomoćnicu, a tu su i rukovoditeljke službi i pomoćnice sekretara sekretarijata. Šest žena još rukovode odjeljenjima, biroima i sektorima, a i o trezoru brine šefica.

Ostale zaposlene su ekspertkinje, izvršni i namještenički kadar. Namještenici su, prema zakonskoj formulaciji, osobe koje su zasnovale radni odnos u državnom organu za obavljanje pomoćnih i drugih poslova.

O pripadnicama nacionalnih manjina u lokalnim strukturama ne zna se mnogo. Opštine sprovode ankete, ali zaposleni nisu dužni da se izjasne o nacionalnoj pripadnosti, objašnjeno je i iz barske opštine za CIN-CG.

„Položaj žena u organima lokalne uprave Opštine Bar je izjednačen sa položajem muškaraca u smislu prava, obaveza i odgovornosti u postupcima u kojima obavljaju poslove iz svoje nadležnosti. Zaposlene imaju slobodu efikasnog učešća u kulturnom, vjerskom, društvenom, ekonomskom i javnom životu, slobodu prava na ispovijedanje svoje vjere i upotrebu svog jezika. Zastupljenost u političkom životu, u Skupštini opštine i upravljačkim organima društva čiji je osnivač Opština Bar pokazuje takođe njihovu aktivnost i značaj u procesu donošenja bitnih odluka“, kaže za CIN-CG **Marija Tošković** iz službe predsjednika Opštine Bar **Dušana Raićevića**.

U Skupštini Opštine Bar, od ukupno 36 mjesta, 14 zauzimaju odbornice. Prema Zakonu o izboru odbornika i poslanika, to predstavlja adekvatnu

zastupljenost. U cilju ostvarivanja principa rodne ravnopravnosti, na izbornoj listi treba da bude najmanje 30 odsto kandidatkinja, a među svaka četiri kandidata prema redosljedu na izbornoj listi mora biti najmanje po jedna žena.

„Položaj, prava, obaveze i odlučivanje odbornica u Skupštini su ravnopravni. Pojedine su i predsjednice radnih skupštinskih tijela, što ukazuje na njihov značaj u radu“, kaže Tošković.

Ona naglašava i da će u narednom periodu Opština Bar nastojati da omogući kroz obuke, komunikaciju i razne aktivnosti, još veću uključenost i afirmaciju žena u svim sferama društvenog života.

Sagovornica CIN-CG iz Ulcinja, međutim, ima drugačiju poruku i ocjenjuje da osim unutar sistema, žena još treba da se izbori i za veću podršku porodice.

„Iako ima pomaka, nije dovoljan. Treba da shvatimo da, ukoliko želimo da se iole mijenja položaj žena, moramo da budemo solidarnije i podržimo jedna drugu, jer imamo znanje, kredibilitet, elokventnost, moral i iskustvo. Mi smo te koje odlučuju o budućem položaju naših kćerki“, zaključuje Zenepa Lika.

Andrea JELIĆ

NA IZBORNIM LISTAMA
VIŠE ŽENA,
ALI SU SAMO
BOŠNJACI I HRVATI
ISPUNILI OBEĆANO:
DALEKO OD KVOTE 40

*DEMOKRATSKA PARTIJA SOCIJALISTA, DRŽEĆI SE
MINIMUMA, NIJE ISPUNILA OČEKIVANJA O VEĆOJ
ZASTUPLJENOSTI ŽENA I NJIHOVOM RASPOREDU, A
NIJESU NI MNOGE DRUGE STRANKE. LISTA ALBANSKE
KOALICIJE „SAD JE VRIJEME“ MORALA NA POPRAVNI
ZBOG MALOG BROJA KANDIDATKINJA*

Ženska politička mreža (ŽPM), nema mnogo razloga za zadovoljstvo zastupljenošću kandidatkinja na listama za parlamentarne izbore zakazane za 30. avgust.

Ranija obećanja stranaka, povodom inicijative ŽPM o tome da se zastupljenost žena na listama poveća na 40 odsto su se uglavnom rasplinula, pokazujući da su predrasude i dalje snažnije od deklarisanе političke volje. To se posebno odnosi na žene iz manjinskih naroda. Među gotovo 900 imena, nema ni jedne Romkinje ili Egipćanke

Prema analizi ŽPM, organizacije nastale pod okriljem programa *Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti* koji finansira Delegacija EU, od 11 lista, pet koalicija i šest partija, samo je Bošnjačka stranka (BS) napravila značajan napredak u odnosu na minimalni, zakonom propisani udio kandidatkinja.

Zakon o izboru odbornika i poslanika nalaže da, u cilju ostvarivanja principa rodne ravnopravnosti, na izbornoj listi treba da bude najmanje 30 odsto kandidatkinja, odnosno najmanje jedno žensko ime među svakih četiri. Na izbornoj listi BS je 29 žena, odnosno 36 odsto. Među svaka tri imena jedno je žensko.

Iz ŽPM su na oficijalnoj *Fejsbuk* stranici objavili da su, u ranijem razgovoru sa liderom Bošnjačke stranke **Rafetom Husovićem**, dobili podršku za zahtjeve za dalje unapređenje izbornog zakonodavstva u Crnoj Gori, što, između ostalog, podrazumijeva i najmanje 40 odsto kandidata manje zastupljenog pola na izbornim listama.

„Pozdravljamo činjenicu da je Bošnjačka stranka pokazala visok stepen dosljednosti u pogledu ispunjavanja datih obećanja koja se odnose na povećanje broja žena i raspored kandidatkinja na

Jonica: Ništa više od obećanja

„Danas, 75 godina od kada su žene po prvi put ostvarile pravo glasa, još traje borba za ostvarivanje našeg biračkog prava. Biračko pravo nije samo pravo da biraš nego i da budeš izabran. To je dio u kojem je put do jednakosti još veoma trnovit i dug“, kaže za CIN-CG **Snežana Jonica**, čija je izborna lista, Socijalisti Crne Gore, odlukom *DIK-a* odbijena.

Stvarni donosioci odluka u partijama su muškarci, kaže ona, koliko god se zaklinjali pred predstavnicima UN i EU da su najposvećeniji jednakosti žena i muškaraca.

„Kad se naprave izborne liste sve neistine se ogole. Nijedna izborna lista koja će učestvovati na parlamentarnim izborima nije poštavala obavezu koju su njihovi lideri preuzeli – da bude 40 odsto žena i da one budu raspoređene u svaka tri kandidata na listi. Najbliža tome je Bošnjačka stranka. Time je jasno poručeno – što manje žena ili preciznije, što više muškaraca na mjestima odlučivanja, jer redosljed opredjeljuje broj žena koji će ući u Skupštinu“, ističe Jonica.

Ona smatra da je to i „poruka i svim građanima, koliko se i bilo kojem drugom izbornom obećanju može vjerovati“, zaključuje Jonica.

izbornim listama. Procenat žena, a posebno redosljed kandidatkinja na listi BS najbliži je zahtjevima *ŽPM* i predstavlja značajan iskorak u odnosu na zakonom propisane minimume“, saopštili su iz ove organizacije.

„Bošnjačka stranka je napravila najveći iskorak ka zastupljenosti žena na poslaničkoj listi, a napredak u tom smjeru napravile su i druge stranke nacionalnih manjina. To je vrlo obećavajuća realnost, jer je ovo prvi put da žene imaju više prostora i mogućnosti za političkim djelovanjem. Njima je mjesto za stolom odlučivanja, pogotovo u izazovnim socio-ekonomskim vremenima kao što je sadašnjica“, kaže za Centar za istraživačko novinarstvo Crne Gore (CIN-CG) **Amela Kovačević Kalender**. Ona se na listi Bošnjačke stranke

nalazi na šestom mjestu.

Prema njenim riječima, žene su se udruženim snagama i kapacitetima izborile za zakonske kvote, ali suštinske promjene ne zavise samo od njih.

„Ženama se moraju dati realne prilike da pokažu šta mogu i znaju. Mora se stvoriti podržavajuća sredina u svakoj partiji za aktivno djelovanje žena u politici. Jedino tako možemo vidjeti stvarni napredak. Vjerujem da će mnoge koleginice iskoristiti prilike da kvalitetno doprinesu boljoj političkoj situaciji u našoj zemlji“, smatra Kalender.

Jedina žena lider na listi je predsjednica Socijademokratske partije Crne Gore (SDP) **dr Draginja Vuksanović Stanković**. U nastavku liste SDP se uglavnom držao zakonske norme. Svojevrsni rekorderi po broju kandidatkinja za poslanice su dvije hrvatske stranke. Na listi Hrvatske reformske stranke (HRS) od 29 imena čak 20 su ženska, dok Hrvatsku građansku inicijativu (HGI) predstavlja 19 žena od ukupno 52 kandidata. Čelna mjesta ipak su rezervisana za lidere stranaka **Radovana Marića i Adrijana Vuksanovića**. Obje stranke bore se za samo jedno poslaničko mjesto, koliko im zakonski pripada kroz takozvanu afirmativnu akciju.

Kandidatkinja HGI **Dijana Milošević**, kazala je za *CIN-CG* da o političkom djelovanju žena iz hrvatske zajednice najbolje govori to što su one „svih uzrasnih dobi“ aktivno uključene u rad stranke.

„Posljednjih godinu dana uočljiva je povećana zainteresiranost žena za pridruživanje HGI, što nas vodi sve bliže cilju potpunog ostvarenja strategije napretka rodne ravnopravnosti“, kazala je Milošević.

Žene kao dio stranačkog tijela, a posebno one koje dolaze iz nacionalnih manjina, ocjenjuje Milošević, mogu predstavljati jak mehanizam u ostvarivanju ciljeva i stremljenja nacionalnih partija.

Stranke albanske nacionalne manjine će na izborima nastupiti sa dvije liste. Lista *Sad je vrijeme* koju čine Demokratski forum, Forca, Građanski pokret Perspektiva i Unija Tuzi, predvođeni **Nikom Đeljošajem i Gencijem Nimanbeguom** morala je na popravni, jer su na njoj bile samo 24 žene, što je manje od zakonska norme od 30 odsto. Iz *DIK-a* su, potom, saopštili da je „podnosilac izborne liste

otklonio nedostatak u zakonskom roku...“.

Aferdita Pelingu, četvrta na ovoj listi, uz nadu da će u budućnosti biti pomaka nabolje, kaže za CIN-CG da je njena partija Forca jako posvećena unapređenju i integrisanju žena u političkom životu „osobito ako bismo se ugledali na pozicioniranje žena u regionu kao na Kosovu, ili u Albaniji“.

Ona smatra da je dobra volja iskazana predlozima da se kvota od 30 odsto žena poveća na 40, ali da „ostaje da se nadamo da će u budućnosti to biti i realizovano“.

„U odnosu prema ženama u politici ima još mnogo toga za poželjeti“, kaže Pelingu.

Drugu listu albanske manjine gdje Demokratska unija Albanaca, Demokratska partija i Demokratski savez u Crnoj Gori čine koaliciju *Jednoglasno* po običaju predvodi muškarac – **Fatmir Đeka**.

Poslanica Demokratske Crne Gore dr **Valentina Minić** za CIN-CG istakla je da činjenica da je procenat zastupljenosti žena u politici za 30 godina porastao samo oko 15 odsto dovoljno govori o tome koliko je politika u Crnoj Gori svim ženama još uvijek nedostupna i daleka. „Kada mjerite manjinu u manjini, onda je jasno koliko je situacija po pitanju zastupljenosti žena iz nacionalnih manjina u politici loša i koliko je problem kompleksan. Iz krovog pravnog

Simonida Kordić

Valentina Minić

akta Crne Gore – Ustava jasno i koncizno proizilazi sve. To „sve“ nije kvota ni od 30 ni od 40 odsto i nije zakonodavna vlast koju personifikuje Parlament, jedina grana vlasti koja se veže za političko djelovanje“, smatra dr Minić.

Simonida Kordić, kandidatkinja za poslanicu na listi *Za sigurniju budućnost*, ipak, primjećuje veću angažovanost žena.

„Moje iskustvo, a verujem i iskustvo mojih kolegistica u *Novoj srpskoj demokratiji*, jeste da naša rodna pripadnost ne predstavlja prepreku u našem političkom angažmanu“, kazala je Kordić za CIN-CG.

Ona je četvrta na listi koalicije koju čine Demokratski front, Socijalistička narodna partija, Narodni pokret, Prava Crna Gora i nestranačke ličnosti.

Kordić smatra da su zakonske kvote samo jedna od mjera koja treba da stimuliše i olakša veće angažovanje žena političarki u javnom životu.

„Radi se o nasleđenom društvenom ustrojstvu koje je dobilo svoj izraz i u vrednosnom sistemu, a na kraju utiče i na način na koji i žene i muškarci učestvuju u porodici i u društvu. Kako su takve navike stvarane vekovima, one se ne mogu ni promeniti kroz nekoliko izbornih ciklusa. Jedna ili više zakonskih mera nisu dovoljne da izmene taj obrazac. Potrebni su različiti, konstruktivni pravci delovanja“, ističe Kordić.

Da ne postoji zakonska norma, ne bi se našlo toliko žena na većini lista, uvjerenjena je ekološka aktivistkinja i kolumnistkinja **Jasna Gajević**. Ona je kandidatkinja za poslanicu na izbornoj listi *Crno na*

Bijelo koju čine Građanski pokret URA, Savez građana Civis, Bokeški forum, Stranka pravde i pomirenja i nezavisni intelektualci. Na listi su 24 žene. Na prvom mjestu je lider pokreta URA **dr Dritan Abazović**, a prva žena **mr Božena Jelušić** je na trećoj poziciji.

„Situacija je bolja nego na prethodnim izborima, vodilo se računa o poštovanju zakona. Koliko su se partije samo trudile da poštuju zakonsku normu, a koliko su zbilja posvećene poštovanju jednakosti, teško je reći“, kaže Gajević za *CIN-CG*.

Na izbornoj listi *Odlučno za Crnu Goru* Demokratske partije socijalista (DPS) ukupno ima 25 žena. Prva od žena na četvrtoj poziciji je **Aleksandra Vuković**. Ona je i do sada bila poslanica u Skupštini, a u međuvremenu je postala i jedina žena u Predsjedništvu partije.

Iz *ŽPM* smatraju da ova partija nije ispunila obećanja i očekivanja: „Kandidatkinje su uglavnom raspoređene po zakonskom minimumu. Konstatujemo da DPS nije ispunila obećanja i očekivanja, ni u dijelu zastupljenosti žena, ni njihovog rasporeda na izbornoj listi o kojima se razgovaralo na ranijem sastanku u okviru kampanje *ŽPM* za unapređenje izbornog zakonodavstva i ukupnog političkog ambijenta u Crnoj Gori“.

„Crna Gora se teško odriče tradicionalnih podela na „muške i ženske“ poslove i to ne samo njena muška, već i ženska populacija. U tom smislu, one žene koje imaju sklonosti i sposobnosti za bavljenje politikom ne kucaju prečesto na vrata koja su ipak, ako ne širom otvorena, onda sasvim sigurno otključana“, smatra Kordić.

Gajević ocjenjuje da je crnogorsko društvo još tradicionalno, i da u njemu nema stvarne ravnopravnosti. Žene se rjeđe odlučuju da se bave politikom, jer to zahtijeva veliku posvećenost. Do većeg učešća žena u politici, prema njenim riječima, doći će kad poslovi oko djece i u domaćinstvu budu zajednička obaveza bračnih partnera.

Dijana Milošević napominje da stranka može biti jedan od izuzetno jakih instrumenata za jačanje pozicije žena u političkom životu ukoliko se iskreno zalaže za principe te strategije: „Zakonske kvote su nešto što obavezuje na kvantitet, ali naravno ne i na kvalitet. Određenu brojčanu zastupljenost žena na

izbornim listama je vrlo jednostavno postići formalnim navođenjem brojčanih podataka, ali smo svjesni da se zakonski ne može regulirati stupanj i način njihovog konkretnog i stvarnog sudjelovanja u radu određenih stranaka“.

Andrea JELIĆ

**U LOKALNIM UPRAVAMA
I POLITICI
NA SJEVERU DRŽAVE,
SLABA ZASTUPLJENOST ŽENA:
OBRAZOVANE,
SPREMNE I
– KOD KUĆE**

*U PLJEVLJIMA, BERANAMA I PETNJICI ŽENSKO UČEŠĆE U
POLITICI I MJESTIMA GDJE SE ODLUČUJE JE NEDOVOLJNO,
PONEGDJE TEK U TRAGOVIMA. ONE KOJE DOLAZE IZ
NACIONALNIH MANJINA JOŠ SE SUOČAVAJU SA BROJNIM
PREDRASUDAMA*

Amina Cikotić

„**M**uškarci teško prihvataju da bude više žena na mjestima odlučivanja. Čak iako neke od njih dospiju do tih funkcija, zbog zakonski propisanog učešća žena u političkom i društvenom životu, favorizuje se mišljenje muškarca“.

U to je uvjerena koordinatorka *Ženske organizacije Feniks* u Beranama **Fatima Međedović-Begović**.

To pravilo važi, smatra ona, i kad je riječ o zastupljenosti pripadnica manjinskih naroda.

„No, žene polako, ali sigurno žele da su primjećene, vidljive, jer imaju znanje, racionalnost pri odlučivanju i senzibilnost“, kaže Međedović-Begović za *Centar za istraživačko novinarstvo Crne Gore* (CIN-CG).

Opštine Pljevlja, Berane i Petnjica ne odudaraju od ostatka lokalnih uprava na sjeveru Crne Gore u političkoj participaciji žena, a posebno onih koje

dolaze iz nacionalnih manjina. Njihovo učešće na mjestima odlučivanja je nedovoljno, a ponegdje tek u tragovima – pokazalo je istraživanje CIN-CG-a.

Sprije nego u drugim djelovima države, izgleda, žene uspijevaju da nametnu svoju inicijativu i u sferi građanskog aktivizma. Nevladina organizacija Fatime Međedović-Begović tek je jedna od svega četiri koje se bave ženskim pitanjima, među ukupno 192 NVO registrovanih na području Berana.

Ni nakon više poziva i mejlova upućenih Opštini Berane, CIN-CG nije dobio odgovore na pitanja o položaju žena u političkom životu ovog grada. Prema podacima dostupnim na sajtu Opštine, u Skupštini od 35 mjesta 11 zauzimaju žene, od kojih samo jedna pripadnica manjinskih naroda. U rad šest skupštinskih odbora, uključeno je osam žena. Tri su predsjednice odbora, za statut i propise, finansije, privredu i razvoj, kao i za društvene djelatnosti. Zanimljivo je da

u Odboru za statut i propise ima najviše žena i tek jedan muškarac, a da nema nijedne u radnim tijelima za planiranje i uređenje prostora i komunalno-stambenu djelatnost, kao i za međuopštinsku i međunarodnu saradnju. Na predsjedničkom i sekretarskom mjestu u Skupštini su muškarci.

Fatima Međedović-Begović kaže da je, prema njenim saznanjima, samo jedna žena iz nacionalnih manjina na mjestu sa kog može da donosi odluke – direktorica *Doma zdravlja* dr **Zuhra Hadrović**.

„Žene iz manjinskih naroda, Muslimanke-Bošnjakinje iz Berana, dolaze do izražaja u političkom ili društvenom životu zavisno od toga ko je na vlasti. Ne obraća se pažnja na sposobnost i želju mladih, fakultetski obrazovanih žena. Manjka i njihovo zapošljavanje”, napominje Međedović-Begović.

U *Lokalnom planu aktivnosti za razvoj rodne ravnopravnosti u Beranama za period od 2019. do 2022. godine*, navodi se da je, uz podršku *Misije OEBS-a* u Crnoj Gori, još u decembru 2008. godine potpisan memorandum sa deset opština. To je, između ostalog, podrazumijevalo i imenovanje *Savjeta za rodnu ravnopravnost*, kao skupštinskog tijela. Kancelarije sa ovim ciljem formirane su u šest opština. Jedna od njih je i Berane gdje takvo tijelo postoji od 2011. godine. Na sajtu opštine piše da je predsjednica **Spomenka Čalović**, koja je i jedna od odbornica. Ni iz ovog Savjeta nisu odgovorili na pitanja CIN-CG o zastupljenosti žena u organima odlučivanja.

U pomenutom planu navode se obeshrabrujući rezultati istraživanja – građani nisu dovoljno upoznati sa *Zakonom o rodnoj ravnopravnosti*, kao ni sa planom da se ona postigne.

„Nedostatak podrške porodice i sredine, neodlučnost, strepnja da se ne bude meta neosnovane i nedolične kritike, samo su neki od razloga zašto se žene u Beranama teško odlučuju za učešće u političkom životu. Ukoliko su ispred partija i uključene, pribjegava se metodima poslušnosti prema muškarcima. U tome se gubi i ženska solidarnost, što muškarci koriste”, objašnjava Međedović-Begović.

Na nizak nivo zastupljenosti žena u pojedinim segmentima lokalne vlasti u Pljevljima, poput Službe zaštite i spašavanja i Komunalne policije, ukazuje u

razgovoru za CIN-CG sekretarka *Sekretarijata za opštu upravu* **Amra Strujić**.

U organima, posebnim i stručnim službama Opštine Pljevlja, prema njenim podacima, od ukupno 245 zaposlenih, 125 je službenica. Pripadnica manjinskih naroda među njima je svega dvadeset.

„Skupština Opštine Pljevlja ima ukupno 35 odbornika, od čega je 10 žena. Od 11 skupštinskih radnih tijela, sedam je skupštinskih odbora i četiri savjeta. Samo jedna odbornica je predsjednica odbora, a ista situacija je i kada je riječ o savjetima”, navodi Strujić.

Od 16 organa, posebnih i stručnih službi, koje organizaciono postoje u Pljevljima, u sedam rukovode žene. One obavljaju poslove visoko-rukovodnog kadra, a među njima su tri pripadnice manjinskih naroda.

Služba Skupštine opštine Pljevlja ima 11 zaposlenih. „Službom rukovodi sekretarka i pripadnica je manjinskih naroda, a od preostalih 10, osam je službenica, među njima i jedna pripadnica manjinskih naroda” – podaci su Amre Strujić.

„Vrlo malo žena sa sjevera je uključeno u društveno-politički život. Kada su u pitanju pripadnice nacionalnih manjina, njihovo učešće je više bazirano na lokalnom nivou, kroz NVO sektor i sličan društveni angažman. Predrasude sa kojima se susreću žene koje bi da daju svoj doprinos društvu kroz politički angažman su prije svega ustaljeno mišljenje da je politika primarno

muški posao. Emanicipacijom, iako usporeno, polako se borimo za to da žena ne bude samo "u kući", već i aktivna učesnica u procesu donošenja odluka", kaže za CIN-CG **Sandra Milićević**, diplomirana pravnica i jedna od polaznica obuke za osnaživanje žena za doprinos društvenoj koheziji u okviru regionalnog programa *Dijalog za budućnost*.

U Petnjici, iz koje, takođe, nisu odgovorili na pitanja CIN-CG, prema podacima sa sajta opštine, u lokalnom parlamentu od 31 odborničkog mjesta deset zauzimaju žene. Cjelokupan saziv čine pripadnici nacionalnih manjina, Bošnjaci i Muslimani, koji u ovom gradu čine većinu stanovništva. Sve važne funkcije, od predsjednika opštine i skupštine, pa sve do glavnog administratora – rezervisane su za muškarce. Ženama su, simbolično, pripala samo tri predsjednička mjesta radnih tijela u odborima za statut i propise, za društvene djelatnosti, kao i za rodnu ravnopravnost.

Petnjičanka i predsjednica *Foruma mladih* SDP-a **Amina Cikotić** smatra da je u opštinama na sjeveru, a posebno u njenom mjestu, jako mala zastupljenost žena na pozicijama odlučivanja, i da je to jedan od razloga zašto je teško doći do zvaničnih podataka o tome.

„Osim u Gusinju, nemamo žena na mjestu predsjednica opština u ovom trenutku. Lokalna samouprava je svjesna da nije pohvalno što nemaju pripadnica manje zastupljenog pola na rukovodećim pozicijama, imajući u vidu da ima onih koje su jako obrazovane, spremne i sposobne, a da, pritom, ne mogu doći do izražaja. Još nismo spremni da se kao društvo za to suštinski zalazemo“, navodi Cikotić.

Iako se većina političkih partija programski zalaze za rodnu ravnopravnost žena i njihovu veću uključenost u politički život i odlučivanje, kako na državnom, tako i na lokalnom nivou, ona ocjenjuje da praksa to ne potvrđuje.

„Kao partija, SDP se može pohvaliti podrškom ženama u tom smislu, imajući u vidu da smo imali predsjednicu Opštine Kolašin iz naših redova, kao i to da imamo predsjednicu partije i predsjednicu *Foruma mladih*“, kaže ona.

Fatima Međedović-Begović ističe da žena koja ima

obaveze na poslu i u

porodici, bez preduslova koji bi joj sve to olakšali, kao što je rad vrtića u dvije smjene i slično, lako odustaje od političkih aktivnosti.

„To je velika šteta. Muškarci imaju čudan moto za uključenje žena u politiku – Da li su sposobne? Ko pita za mušku sposobnost, po svakom pitanju, onda kada se odluče da se bave politikom? Pojedinci to čine bez mjere i etičkog kodeksa“, ističe koordinatorka *Feniksa*.

Jedan od većih problema sa kojim se žene na sjeveru suočavaju, prema ocjeni Cikotićeve, jeste ukorijenjeno shvatanje da žena mora odgajati djecu i biti posvećena porodici, te da za nju nije da se bavi politikom.

„Žena se smatra nejakom i nedovoljno spremnom da donosi političke odluke. Na taj način je njeno samopouzdanje poljuljano, a želja za takvim životom smanjena. Zbog toga je jako važno raditi na njihovom ohrabivanju, podršci i motivaciji da pokažu svoje sposobnosti“, kaže ona.

Na prisustvo žena u političkom životu, prema mišljenju Sandre Milićević, utiču faktori prije svega lične prirode: „Pored toga, na tu odluku utiču i postojeći politički faktori, broj stranaka u predstavničkim tijelima, broj kandidata na izbornim listama, iako se sada političke partije zalažu za veću zastupljenost žena na listama, što je i neophodno za demokratski život jednog društva...“.

Da bi se unaprijedio položaj žena u političkom životu, prema ocjeni Fatime Međedović-Begović, treba obezbijediti više edukacije i obuke.

„Potrebno je da žene javno iskažu svoj stav i mišljenje. Neophodno je da stvorimo infrastrukturu za mlade, talentovane majke da se uključe, ne samo u politiku, već u svaki oblik javnog djelovanja. Velika podrška je potrebna i od porodice. Ali i od žene – ženi. Bez promjene svijesti i shvatanja da politika znači svakodnevni život, nema napretka. Predrasude i patrijarhalna sredina koče žene da se što aktivnije uključe u politički život sredine. Treba stati na kraj plemenskim vezama i dati šansu sposobnim, samosvjesnim, ženama sa stavom“, kaže Međedović-Begović.

Andrea JELIĆ

**STRANKE PONOVO
IZIGRALE OBEĆANJA
O VEĆEM UČEŠĆU
ŽENA U PARLAMENTU:
MANDATI
VAŽNIJI
OD RIJEČI**

*UMJESTO POVEĆANJA, U NOVOM SAZIVU TRI ŽENE MANJE.
OSIM BOŠNJAČKE STRANKE, NIJEDNA OD PARLAMENTARNIH
PARTIJA MEĐU ŽENAMA KOJE ĆE IH PREDSTAVLJATI NEMA
PRIPADNICA NACIONALNIH MANJINA*

Predizborna obećanja političkih stranaka i koalicija da će u 27. sazivu Skupštine Crne Gore biti više mjesta za žene, ne samo što nisu ispunjena već je, prema ovjerenim mandatima, situacija još gora.

Od 81 mjesta, prema verifikovanim mandatima, samo 18 zauzeće poslanice, što je svega 22 odsto. To su tri mandata manje nego u prethodnom sazivu, kada je učešće od 26 odsto žena ocjenjivano nedovoljnim, a stranke javno obećale *Ženskoj političkoj mreži* (ŽPM) da će stremiti ka 40 procenata.

Od tri mandata koje su dobile *Socijaldemokrate* (SD) nijedan neće pripasti ženi. Po jednu ženu na izbornim listama imaju *Socijaldemokratska partija* (SDP) i *Građanski pokret URA*. Koalicija *Mir je naša nacija*, koju čine *Demokrate* i *Demos*, od deset mandata, ima samo dvije poslanice. Na izornoj listi koalicije *Za budućnost Crne Gore* od 27 poslaničkih mjesta šest je namijenjeno ženama, odnosno 22 odsto. *Demokratska partija socijalista* (DPS) od 30 osvojenih mandata ima samo sedam žena, ili 23 odsto. Nijedna od ovih partija, među poslanicama nema pripadnica nacionalnih manjina.

Opšti utisak o koraku unazad ne popravljaju

ni *Albanska koalicija Jednoglasno* i *Albanska lista*, koje su osvojile po jedan "muški" mandat. Izuzetak je Bošnjačka stranka (BS), koja je na izborima dobila tri mandata, a jedan je za poslanicu **Kenanu Strujić Harbić**, koja je i jedina pripadnica manjinskih naroda u parlamentu.

U razgovoru za CIN-CG ona kaže ovakav podatak ne ide u prilog tome da želimo građansko društvo i integraciju manjina u političke procese.

„Svoj politički angažman iskoristiću da ukažem na značaj žene u današnjem vremenu. Moje diskusije će, između ostalog, ići u pravcu borbe za ostvarivanje prava žena. Govoriću o problemima samohranih majki, kao i učešću žena na rukovodećim mjestima“ – kaže Strujić Harbić za *Centar za istraživačko novinarstvo Crne Gore* (CIN-CG).

Portparol Bošnjačke stranke **Adel Omeragić** za CIN-CG kaže da su izborom poslanice Strujić Harbić, poslali jasnu poruku da zastupaju ideju afirmacije učešća žena u politici. Na taj način je, kaže i ispunjeno obećanje predsjednika stranke **Rafeta Husovića** dato ŽPM, pa je na svakom trećem mjestu bila žena. Omeragić, ipak, ističe da na političkom osnaživanju pripadnica nacionalnih manjina mora još mnogo da se radi.

Obećanje partijskih lidera da će na listama biti 40 odsto kandidatkinja, prema riječima predsjednice *Foruma žena* SDP-a **Dragice Anđelić**, nije dato kao rezultat osviještenosti potrebe za unapređenjem rodne ravnopravnosti i vođenjem antidiskriminatornih politika, već je doživljeno kao trenutni pritisak kojem se podleglo u odsustvu kontraargumentacije.

„Zaista je interesantno to što jedna nacionalna partija ima bolji raspored žena na listama od partija koje imaju uporište u građanskom konceptu i uz to su deklarirane kao one koje baštine temeljne principe socijaldemokratije“, kaže Anđelić za CIN-CG.

I predsjednica SDP-a u ostavci **dr Draginja Vuksanović Stanković** koja je kao nosilac liste ušla u parlament vjeruje i da politika koja se vodi pod uticajem institucija poput vjerskih organizacija koje su isključivo „muške“ i dovodi do toga da se ženski glas u takvom ozračju slabije, ili skoro nikako, ne čuje.

„Zbog toga je nužno vratiti politički život u državne i političke sisteme i jasno odvojiti državne od drugih organizacija. Mora se opet ući u proces osnaživanja ženske političke participacije“, kaže Vuksanović Stanković za CIN-CG.

Poslanica Demokratskog fronta **dr Branka Bošnjak** ističe kako odavno upozorava da je zalaganje za 40 odsto žena u parlamentu samo deklarativno.

„U našem klubu u Pokretu za promjene (PzP), koji broji pet poslanika, dvije su žene, tako da smo poštovali obećanih 40 odsto, na šta sam jako ponosna“, kaže Bošnjak za CIN-CG. Iako je sastav parlamenta pokazao nazadovanje u ostvarivanju rodne ravnopravnosti, ona ipak sugerise da će slika biti jasnija nakon formiranja vlade.

„Moguće je da će se procenat malo poboljšati kada bude došlo do podnošenja ostavki zbog konflikta interesa i odlaska pojedinih poslanika u izvršnu vlast, jer zakon predviđa da muškarce može zamijeniti prvi sljedeći sa liste, a da ženu isključivo mijenja žena“, smatra Bošnjak.

Ukazujući na sastav DPS i SDP, ona ističe da obećanje dato ŽPM nijesu ispunile stranke koje su najviše koristile taj civilizacijski iskorak da sakupe političke poene.

Branka Bošnjak

„Klub SD-a je skroz muški, iako je njihova kandidatkinja za poslanicu bila vrlo aktivna u ŽPM. Nažalost, ni od političarki kojima su puna usta rodne ravnopravnosti nisam čula da su se ikad javno pobunile, već su im partijske direktive uvijek bile daleko ispred borbe za veću zastupljenost žena na mjestima odlučivanja“, kaže Bošnjak.

Potpredsjednik Demokrata i poslanik **dr Albin Čeman**, kaže da je njihova stranka podržala rješenje o 40 odsto zastupljenosti žena na izbornim listama, ali da je DPS sabotirao rad skupštinskog odbora, pa nije usvojen ni novi zakon o izboru odbornika i poslanika „koji, između ostalog, tretira i ovu materiju“.

Iz NVO *Centar za ženska prava* ocijenili su da je i podrška predsjednika Crne Gore **Mila Đukanovića** *Ženskoj političkoj mreži* samo deklarativna.

„Vjerujemo da bi ova brojka bila još manja da nije zakonom propisanih kvota za žene, što pokazuje da je za partijske lidere ravnopravno učešće žena u procesu odlučivanja sporedna stvar“, zaključuju iz *Centra za ženska prava*.

Burne reakcije javnosti izazvao je i izostanak žena na prvom sastanku pregovaračkih timova nove većine. One koje su u pregovorima i učestvovala, činile su to iz pozadine i u sjenci kolega.

U ime koalicije *Za budućnost Crne Gore* bili su **Zdravko Krivokapić, Predrag Bulatović, Slaven Radunović i Branko Radulović, Dragan Ivanović i Vladimir Božović**. Koaliciju *Crno na*

bijelo predstavljali su **Dritan Abazović, Zoran Mikić i Filip Adžić**, a koaliciju *Mir je naša nacija* **Aleksa Bečić, Boris Bogdanović i Miodrag Lekić**.

Ćeman ističe da je u pregovaračkom timu koalicije *Mir je naša nacija* i poslanica i potpredsjednica Demokrata **Zdenka Popović**.

„Rukovodimo se principom po kome u svakom organu i u svakoj političkoj fazi djelovanja, žene participiraju u donošenju najvažnijih odluka. Takva je situacija i u aktuelnom političkom momentu i procesu pregovaranja o formiranju nove demokratske vlasti“, rekao je Ćeman.

Izostanak žena sa prvog pregovaračkog sastanka za kandidatkinju za poslanicu sa liste *Crno na bijelo* **Ljiljana Jokić** govori kako je i „sastav 27. skupštinskog saziva jedan od pokazatelja lošeg položaja žene društvu“. Na ovoj listi svako treće mjesto bilo je namijenjeno za žene.

„S obzirom na okolnosti, bojim se da ćemo, kao i do sada, imati situaciju gdje su sve važne funkcije, od predsjednika države, predsjednika Vlade i predsjednika Skupštine, do ministarskih namijenjene za muškarce“, upozorava Jokić.

Dr Branka Bošnjak je kazala da je *Pokret za promjene* (PzP) delegirao člana pregovaračke ekipe na osnovu iskustva u ovim procesima.

„Važno je da smo mi kao Predsjedništvo i ja kao potpredsjednica PzP-a u toku sa napredovanjem pregovora i da se konsultujemo. Biću direktno uključena i u timu kada mandatar bude pregovarao pojedinačno sa predstavnicima PzP-a“, rekla je Bošnjak.

Ona smatra da se situacija, iako lagano, mijenja nabolje.

„Nije dobra slika kada se zna da baš nema niti jedne žene u pregovaračkom timu, posebno što sam sigurna da su žene sklonije kompromisu, ali biće najvažnije da buduća Vlada ne bude „muška“, već da ima najmanje 30 odsto žena“, kaže Bošnjak.

Dragica Anđelić upozorava da prisutnost i uloga crkve u politici, nisu nešto što će jačati participaciju žena u politici. Naprotiv, slabiće je.

„Notorna je činjenica da sve vjerske zajednice rasprave o ženskim pitanjima tretiraju još konzervativnije nego bilo koji drugi segment društva.

To što je nakon parlamentarnih izbora mirnim putem došlo do promjene vlasti nakon tridesetogodišnje vladavine jedne partije i njenih satelita je svakako za respekt, ali se ne smije zanemariti da je Crna Gora sekularna i građanska država i da se od tih postulata ni u jednoj varijanti ne smije odustajati. Ako žene hoće napredak u borbi za rodnu ravnopravnost, moraju biti ujedinjene i taj cilj mora biti iznad bilo kojeg partijskog interesa i lične pozicije u stranci“, kaže Anđelić.

Direktorica *Sigurne žesne kuće* Ljiljana Raičević kaže za CIN-CG da nije iznenađena odsustvom žena u pregovaračkim timovima.

„Dovoljno sam dugo u ovom poslu da mogu da prepoznam da li su istinite izjave i obećanja lidera svih političkih partija o većoj participaciji žena u političkom životu“, kaže Raičević.

Treba glasno reći, ističe ona, da političari i dalje doživljavaju politiku kao isključivo mušku profesiju.

U uzroke nedovoljnog učešća žena u politici ona ubraja još prisutnu tradiciju i konzervativno shvatanje uloge i mjesta žene u crnogorskom društvu.

„Postoje pokazatelji koji upućuju da ne postoje dovoljno povjerenja, ni kod samih žena u snagu sopstvenih ideja i mogućnost. Nedovoljno hrabrosti da se učini iskorak u javnoj sferi, isticanjem i aktivizmom u realizaciji brojnih pitanja od značaja za ženu, a time i za porodicu, radno mjesto i društvo u cjelini. U razgovoru na našim radionicama, mnoge žene su rekly da ih politika interesuje, ali da nemaju podršku porodice. Pa i različita razmišljanja i opredijeljenost za neku političku stranku, od muža ili porodice, dovodi do toga da se ona povlači „zarad mira u kući“ iako misli da bi u tom poslu bila dobra. Kompromisi koje žena pravi su uvijek na njenu štetu“, zaključuje Raičević.

Crna Gora je, podsjeća ona, potpisala brojna dokumenata o rodnoj ravnopravnosti, koji, između ostalog, tretiraju i participaciju žena u političkom životu i nijednu obavezu iz tih dokumenata nadležni nisu ispunili.

Još jedan posao za novu vlast.

Andrea JELIĆ

